

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Historie nižšího školství v Týně nad Vltavou a okolí

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Autor práce: Kateřina Levínská

Studijní obor: Náboženská výchova a Etika

Forma studia: kombinovaná

Ročník: pátý

České Budějovice 2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou – diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

15. února 2011

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Zuzaně Svobodové, Ph.D.

za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

A dále Martině Sudové správce sbírek Městského muzea Týn nad Vltavou

za pomoc při bádání v archivu muzea.

ÚVOD	5
1 STRUČNÁ HISTORIE TÝNA NAD VLTAVOU A PŘÍLEHLÝCH „ŠKOLSKÝCH“ OBCÍ	8
1.1 Týn nad Vltavou	8
1.2 Modrá Hůrka	11
1.3 Žimutice.....	11
1.4 Koloděje nad Lužnicí.....	11
1.5 Neznašov	12
1.6 Křtěnov	12
2 DĚJINY NIŽŠÍHO ŠKOLSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH	13
2.1 Dějiny školství do reformy Marie Terezie (1774)	13
2.2 Tereziánské reformy	16
2.3 Školství v českých zemích v první polovině 19. století	19
2.4 Školství českých zemí v druhé polovině 19. století.....	21
3 NIŽŠÍ ŠKOLSTVÍ V TÝNĚ NAD VLTAVOU A ŠKOLY VENKOVSKÉ	23
3.1 Týn nad Vltavou	23
3.1.1 Historie	23
3.1.2 Školní budova	24
3.1.3 Správa školy a učitelé.....	29
3.1.4 Učitelský plat a povinnosti	32
3.1.5 Karel Alois Vinařický.....	33
3.2 Školy venkovské	35
3.2.1 Modrá Hůrka.....	35
3.2.2 Žimutice.....	37
3.2.3 Koloděje nad Lužnicí	40
3.2.4 Neznašov	44
3.2.5 Křtěnov.....	47
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51
Obrazová dokumentace (zdroj)	52

Úvod

Skoro v každé větší vesnici v naší zemi stojí budova, které se říká stará škola nebo jen prostě škola. Tyto školy vyrostly v průběhu několika století, staly se součástí obcí a jejich kultury a některé dosud přes různé překážky slouží svému původnímu účelu. Téma historie školství na vltavotýnsku jsem si vybrala z několika důvodů, za prvé jsem studentem „učitelství“, proto je vybrané téma blízké mému studijnímu oboru. Za druhé mou pozornost vždy přitahovaly budovy škol, které spolu s budovou úřadu, farou a kostelem tvořily centrum každé vsí i města. A poté, co můj nejstarší syn začal navštěvovat jednu z malých jednotřídních škol, se tento zájem stal i zájmem osobním. Bylo a je zajímavé sledovat, jak malá vesnická škola bojuje o svou existenci a jak se tento boj „o život“ rok od roku opakuje. A stejně jako dříve jde hlavně o financování, zájem představitelů obce a získávání žáků.

Cílem mé práce bude zpracování stručné historie vltavotýnského regionu. Zpracování přehledu vývoje českého triviálního školství, a to od jeho počátku do konce 19. století. A dále také popis historie konkrétních vybraných škol ve vltavotýnském regionu ve stejném časovém úseku.

Postupem řešení mé práce bude hlavně čerpání informací z dostupné literatury a také bádání v archivu městského muzea.

Co se týče **struktury práce**, vybrané téma jsem si rozdělila do tří částí. **První kapitola** popisuje stručnou historii vltavotýnského regionu; města Týna nad Vltavou a vybraných obcí.

Druhá kapitola se věnuje vývoji nižšího školství ve čtyřech podkapitolách, které mapují vybrané časové úseky. Přibližnými mezníky mezi zpracovanými časovými úseky jsou významné události v českých dějinách. A to reformy Marie Terezie, josefínské reformy a revoluční události roku 1848.

Třetí kapitola mapuje historii vývoje nižšího školství v Týně nad Vltavou a dále historii triviálních škol v Žimuticích, Kolodějích nad Lužnicí, Neznašově, Křtěnově a na Modré hůrce. Zpracování vývoje školství v Týně nad Vltavou je rozděleno do několika podkapitol, které se věnují její základní historii, školní budově, učitelským platům a povinností, správě školy a významné osobnosti vltavotýnského školství Karlu A. Vinařickému. Dále je popsána historie vybraných venkovských škol. Obsah těchto podkapitol bude závislý na dostupných a známých informacích, obsažených v knihách věnujícím se tématu a výsledcích bádání v archivu městského muzea.

Aktuální stav bádání v mém tématu. Během psaní první části jsem čerpala z knih správkyně sbírek městského muzea v Týně nad Vltavou Martiny Sudové (Krausové),¹

¹ KRAUSOVÁ, Martina . *Týn nad Vltavou*. České Budějovice : Okresní úřad České Budějovice, 2000. ISBN 80-238-5528-X.

kteřá v první a v druhé knize spolu s Vladimírem Procházkou², zpracovala historii Týna nad Vltavou a okolí.

Obecné historii triviálního školství se ve své knize *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*³ okrajově věnuje Miroslav Novotný. Další informace se dají čerpat z knih: *Dějiny pedagogiky*⁴; *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*⁵; *Materiály ke studiu Dějin pedagogiky*⁶.

Historie vltavotýnského školství a některých škol v okolních obcích je rámově zpracována v čtyřdílném díle historika Sakaře, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*.⁷ V několika, podle časové posloupnosti řazených kapitolách, se zde věnuje vývoji školství, personálnímu obsazení škol, kulturním dopadům a jeho ekonomickým problémům. Okrajově čerpám z korespondence K. A. Vinařického, sebrané v knize: *Korespondence a spisy pamětní Karla Aloise Vinařického*⁸

Historii školy ve Křtěnově zpracoval Václav Bartuška ve své knize *Ztracené kontury*⁹. Tématu křtěnovské školy se věnoval v samostatné kapitole.

Další informace se dají získat bádáním v archivu městského muzea Týn nad Vltavou a četbou školních kronik uvedených škol, které jsou dostupné v digitalizované formě na stránkách Okresního archivu.

V městském archivu jsem našla několik dokumentů, které se věnují školství. Vybrala jsem několik z nich, které jsem také použila a to:

- dvoudílný článek z Vltavotýnských listů, popisující historii učitelského rodu Ernestů u příležitosti odhalení pamětní desky na budově školy v Žimuticích¹⁰
- strojopis zaznamenávající historii školství v Kolodějích nad Lužnicí, čerpající z nedochované rodinné kroniky¹¹
- článek věnující se vltavotýnské osobnosti Karlu A. Vinařickému¹²
- korespondence neznašovské školní rady týkající se dětí, které nenavštěvovaly školu¹³

² SUDOVÁ, Martina ; PROCHÁZKA, Lubomír. *Vltavotýnský poutník : aneb Týnem nad Vltavou a okolím ze všech stran*. Vydání první. Praha : Baset, 2007. ISBN 978-80-7340-098-9.

³ NOVOTNÝ, Miroslav, et al. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*. 1. Vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2006. ISBN 80-7040-883-9.

⁴ KASPER, Tomáš, KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. 1. Vyd. Praha : Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4.

⁵ KRÁLÍKOVÁ, M.; NEČASANÝ, J.; SPĚVÁČEK, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*. Vydání 1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1977.

⁶ *Materiály ke studiu Dějin pedagogiky*. Vyd.1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963

⁷ SAKAŘ, Josef. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. 2. dopl. Vyd. Sv. 1 - 4. Týn nad Vltavou : Nákladem Bohuslava Kučery knihkupce, 1935.

⁸ SLAVÍK, Václav Otakar. *Korespondence a spisy pamětní Karla Aloise Vinařického*. Praha : Nákladem české akademie císaře Františka Josefa pro vědy slovesnost a umění, 1914.

⁹ BARTUŠKA, Jan. *Ztracené kontury*. České Budějovice: Soukromým nákladem, 2008. ISBN 978-80-254-1989-2.

¹⁰ Rodokmen rodiny Ernestovy. *Vltavín*. 9.7.1937, 7, 14, s. 4.

Rodokmen rodiny Ernestovy. *Vltavín*. 23.7.1937, 7, 15, s. 4

¹¹ Archiv městského muzea Týn nad Vltavou A4;724/77

¹² Archiv městského muzea Týn nad Vltavou, fond osobnosti, krabice K.A.Vinařický

¹³ Archiv městského muzea Týn nad Vltavou 48613, 76/96, uložení Neznašov

- dokumenty zaznamenávající počty dětí, vyučované předměty a náklady na provoz školy v Neznašově¹⁴

¹⁴ Archív městského muzea Týn nad Vltavou 48633, 76/96, uložení Neznašov

1 Stručná historie Týna nad Vltavou a přilehlých „školských“ obcí

1.1 Týn nad Vltavou

Četné archeologické nálezy, dokládají pravěké osídlení Vltavotýnska. Území mezi Vltavou a Lužnicí se již na počátku 11. století stalo majetkem pražského biskupství. V jeho středu na břehu Vltavy a u vltavského brodu, vyrostla osada Týn, ze které se záhy stalo významné obchodní středisko. Nejstarší písemná zpráva potvrzující existenci Týna je z roku 1229. K prudkému rozvoji Týna došlo v druhé polovině 13. století, za biskupa Tobiáše z Bechyně. V této době lze také předpokládat povýšení Týna na město. V roce 1278 byl Týn vypálen odbojnou šlechtou a Vítkovci. Poté byl postaven kamenný hrad na ochranu města a hlavně obchodní stezky vedoucí z Norimberka přes Týn na Vídeň. Město získalo celnici a rychle bohatlo z výběru mýta. Řeka Vltava jako vodní cesta zajišťovala spojení s Prahou.¹⁵

Po roce 1344 vznikla v Týně při kostele sv. Christofora kolegiátní kapitula. Stále pokračovaly spory o směr takzvané solné stezky, která byla později z Týna odkloněna. Roku 1415 přešlo týnské panství téměř na dvě stě let do rukou světských osob. Husitské nepokoje do dějin města příliš nezasáhly, v roce 1432 přešlo panství do rukou Oldřicha z Rožumberka a stálo na straně katolíků. Za vlády Jiřího z Poděbrad v roce 1461 přešlo z katolických rukou do vlastnictví Jana II. Čábelického. Za jeho vlády byl Týn v roce 1468 vypálen katolickou Jednotou. Za správy nové vrchnosti mohl v Týně vzniknout sbor jednoty bratrské, který se stal ústředím pro celý kraj. Rod Čábelických držel panství až do roku 1600, kdy skončila platnost týnské zástavy. Město na konci 17. století bohatlo ze solního obchodu, nástup Habsburků na trůn zajistil návrat obchodů se solí do Týna nad Vltavou. Obchodní trasa vedla z Rakouska do Českých Budějovic a odtud se plavila přes Týn do Prahy.¹⁶

Po vypršení zástavy nabídla královská komora pronájem panství samotnému městu Týnu nad Vltavou. Město dostalo pronájem na devět let a po vypršení této lhůty žádalo o trvalý pronájem. Roku 1609 bylo obecní žádosti vyhověno, ale nakonec po bělohorské porážce roku 1620 (Týn se přiklonil k vzbuřencům) byla městu veškerá privilegia odňata. Panství bylo opět navraceno pražskému arcibiskupství, kleslo mezi města poddanská a na panství začala okamžitá rekatolizace.¹⁷

Během třicetileté války byl Týn skoro ze dvou třetin zničen. Město bylo celkem čtrnáctkrát vypáleno a zpusťeno, roce 1645 byl císařskými vojsky zdevastován kostel sv. Jakuba a zničen most přes řeku Vltavu. V roce 1648 bylo téměř celé město

¹⁵ Srov. KRAUSOVÁ, Martina . *Týn nad Vltavou*. České Budějovice : Okresní úřad České Budějovice, 2000. ISBN 80-238-5528-X. (dále jen KRAUSOVÁ, Martina . *Týn nad Vltavou*.) s. 4.

¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 6-20.

¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 22-24.

zplundrováno švédskými vojsky. Útrapy města tímto neskončily, roku 1664 přišla další pohroma – morová epidemie. V důsledku této události, byli město nuceni opustit všichni židé, obvinění ze zavlečení a rozšíření nákazy. Většina z nich odešla pouze za blízké hranice panství do Neznašova a Koloděj nad Lužnicí, kde je přijali jejich majitelé, rod Vrbtů a Bradštejnů.¹⁸

Už v roce 1721 bylo město znovu obnoveno do své podoby před třicetiletou válkou a to hlavně díky své výhodné poloze na obchodní trase z Norimberku do Vídně. Těžké období opět Týnu nastalo za vlády Marie Terezie, která válčila o své dědictví. V okolí města se odehrála řada bitev a týnský most byl pro svou strategickou polohu častou příčinou bojů. Roku 1749 zřídila armáda nedaleko města rozsáhlé cvičiště polních dělostřelců. Tato událost byla příčinou rychlého rozvoje živností v obci a obchodního rozmachu.¹⁹

V roce 1771 vypukly na mnoha místech v Čechách selské bouře, které se nevyhnuly ani vltavotýnskému panství, do vojenského ležení u města byly povolány tři setiny vojáků. Spory s robotníky se nakonec podařilo urovnat pokojnou cestou a nedošlo k ozbrojeným střetům. Pozemky dělostřeleckého cvičiště byly vráceny městu v roce 1778. Vláda Josefa II. přinesla mnoho změn. Po zmírnění robotní povinnosti začal rozsáhlý pronájem panských pozemků jednotlivým soukromým osobám. V roce 1784 vznikla českobudějovická diecéze, ke které byli týnsťi věřící přiřčleněni.²⁰

Napoleonské války ukončily relativně klidné období, přinesly sebou značnou finanční zátěž a opětovné vojenské transporty přes vltavský most. 12. března roku 1792 postihl Týn největší požár v jeho historii a město shořelo skoro do základů. Plamenům podlehl sto čtyřicet osm domů, zámek, radnice, děkanství, škola, mlýny a částečně také kostel. Zchudlé město jen pozvolna získávalo zpět svoji původní podobu. Další válečné přípravy krizi ještě prohloubily. V lednu 1805 přicházelo do zámecké kanceláře až dvacet rodin denně s prosbou o chléb. Přes most táhnoucí francouzské vojsko vznášelo četné požadavky, kterým bylo město nuceno vyhovět. Byly vykupovány povozy a zásoby a vyhlášeny odvody. Dne 14. října 1809 byl sjednán mír, ale další procházející jednotky vracející se domů přinesly do města četné infekční nemoci.²¹

Období míru přineslo opětovný rozvoj. Později situaci zkomplikovala a vše zpomalila dva roky trvající epidemie cholery, v jejím vrcholu denně ve městě zemřeli až čtyři lidé. Pomalu se obnovovala okolní zpustlá silniční síť, dobudovaly se a opravily silnice do Veselí nad Lužnicí a Písku. Roku 1837 byl od základů znovu postaven dřevěný vltavský most a zřídilo se dopravní a poštovní spojení s okolními velkými městy. Ve městě postupně vznikalo mnoho spolků a jeho tvář se měnila zakládáními alejemi a parky.²²

¹⁸ Srov. KRAUSOVÁ, Martina . *Týn nad Vltavou*. s. 24-25.

¹⁹ Srov. Tamtéž, s. 25-28.

²⁰ Srov. Tamtéž, s. 28-30.

²¹ Srov. Tamtéž, s. 31-32.

²² Srov. Tamtéž, s. 34-44.

S revolucí v roce 1848 byl do čela města ustanoven měšťanský výbor, nyní již bez zástupce arcibiskupa a 7. září 1849 v souladu s novým zákonem o zrušení poddanství skončila vrchnostenská pravomoc nad místními občany. Byl zřízen nový okres Týn nad Vltavou a další rozsáhlé organizačně správní změny. Změny se dotkly i církevní správy, v roce 1859 vznikl ve městě samostatný vikariát.

Poslední třetina 19. století přinesla městu hospodářskou stagnaci a odloučenost od okolních velkých měst. Okresu se vyhnula dráha budovaná z Plzně do Českých Budějovic, nevznikaly zde nové podniky a tím způsobený nedostatek pracovních příležitostí přinesl vlnu vystěhovalectví do Německa a Rakouska, ale také i do Ameriky. S rozvojem železniční dopravy pomalu upadal význam vltavské plavby a starých obchodních cest a město se pomalu dostávalo do téměř úplné izolace. První vlak vyjel z vltavotýnského nádraží, nově postavenou trasou směr Čičenice, dále na Plzeň a České Budějovice, až v roce 1898.²³

4. listopadu 1892 město otevíralo nový ocelový most, který nahradil starý dřevěný poškozený při povodni. Rok předtím vznikla v Týně první tiskárna a začal vycházet týdeník Vltavan. Ale i navzdory pomalému pokroku počet obyvatel města stále klesal. Situace se zlepšila devět let po přelomu letopočtu, kdy byly založeny dvě cihelny na Malé straně. Jednání o zlepšení dopravní dostupnosti regionu byla stále neúspěšná. První světová válka opět přerušila snahy o veškerý městský rozvoj. Konec války a vyhlášení samostatnosti sebou přineslo vlnu nadšení a do čela obce se postavil okresní úřad.²⁴

²³ Srov. KRAUSOVÁ, Martina . *Týn nad Vltavou*. s. 44-48.

²⁴ Srov. Tamtéž, s. 48-52.

1.2 Modrá Hůrka

Nejstarší zmínka o vsi pochází z roku 1354. Kostel Nanebevzetí Panny Marie je poprvé připomínán roku 1377, kdy zde působil jistý kněz Jan. Ves nejdříve náležela k panství Bzí, patřícího pánům ze Bzí a později byla podstoupena Petrovi z Rožumberka. V roce 1654 bylo v obci osm gruntů, z toho dva pusté. Ves se pomalu rozrůstala a roku 1717 je zmiňováno již 11 statků. Roku 1701 byla vystavěna nová farní budova, která spolu s chrámem tvoří výraznou dominantu celé vsi. Po reorganizaci státní správy v 19. století se obec stala součástí okresu Týn nad Vltavou.²⁵

1.3 Žimutice

Název obce vznikl z osobního jména Zikmund. Poprvé je obec písemně doložena k roku 1261, kdy se objevuje zmínka o existenci kostela sv. Martina a fary. V roce 1318 je zmiňován první šlechtic užívající predikát ze Žimutic, Jindřich. Přibližně v tomto období se dá předpokládat vznik vladyckého sídla. Rod pánů ze Žimutic vymřel roku 1412. Další majitelé, rod pánů z Kraselova byl odpůrcem katolických stavů a jejich tvrz byla roku 1487 srovnána se zemí vojsky Zdeňka ze Šternberka. Později bylo celé panství prodáno rodu Čábelických ze Soutic. Posledním šlechtickým rodem vlastnicím žimutické panství byli Schwarzenberkové, jejich majetkem zůstalo až do roku 1850, kdy proběhla reforma státní správy. Během této reformy byly Žimutice přičleněny do nově vzniklého okresu Týn nad Vltavou.²⁶

1.4 Koloděje nad Lužnicí

První písemná zmínka o Kolodějích pochází z roku 1295, kdy je zde uváděn přívoz přes Lužnici, poplužní dvůr a krčma. Původně se místo nazývalo Kaladný a tento název se dosud udržel v ústní tradici. Jméno získala osada s největší pravděpodobností podle prvního osadníka, zřejmě převozníka a hospodského, Koloděje. V roce 1565 zde vystavěl držitel vltavotýnského panství Adam Čábelický ze Soutic tvrz. Poté se na tvrzi vystřídalo několik majitelů.²⁷

V době, kdy panství vlastnil Jan Jáchym Brandštejn z Malovic, vznikla v Kolodějích většinová židovská obec. Jan Jáchym přijal vltavotýnské židy na své panství v roce 1681, poté co byli nuceni opustit město jako údajní viníci morové epidemie. Tato obec se poté stala židovským ústředím pro celou tábořskou a budějovickou oblast a kolodějský rabín byl vrchním duchovním pro tyto kraje.²⁸

²⁵ Srov. SUDOVÁ, Martina ; PROCHÁZKA, Lubomír. *Vltavotýnský poutník : aneb Týnem nad Vltavou a okolím ze všech stran*. Vydání první. Praha : Baset, 2007. ISBN 978-80-7340-098-9. (dále jen SUDOVÁ, M. ; PROCHÁZKA, L. *Vltavotýnský poutník* .) s. 210.

²⁶ Srov. Tamtéž, s. 200.

²⁷ Srov. Tamtéž, s. 152.

²⁸ Srov. Tamtéž, s. 152.

Po smrti barona Bradštejna roku 1704 získali Koloděje Wratislavové z Mitrovic, v jejichž vlastnictví obec zůstala až do 2. světové války. Posledními majiteli byl rod Derczéryiů, kterým byl majetek v roce 1989 navrácen a později prodán do soukromého vlastnictví.²⁹

1.5 Neznašov

Neznašov je v dochovaných písemných pramenech poprvé uváděn roku 1407, kdy figuruje v seznamu vsí povinných platem knězi ve Slaveticích. Samostatný statek s dvorem vznikl zřejmě po roce 1540, kdy po smrti a při dělení majetku Petra Kořenského z Terešova, převzal Neznašov jeho syn Jiřík. Poté vlastnilo tvrz a statek několik majitelů a poslední z nich v řadě, panství velmi zadlužil. Celé neznašovské panství se dostalo do dražby.³⁰

Roku 1784 ho zakoupil hrabě Prosper Berchtold z Uherčic, toho času císařský horní rada. Byl potomkem rakouského rodu, v jehož držení byly rozsáhlé statky na Moravě; Uherčice později i Buchlov. Zámek patřil rodině až do konce druhé světové války. Pak byla poslední majitelka Julie Schnoblingová uvězněna a majetek propadl státu.³¹

V Neznašově také sídlila početnější židovská komunita, nejstarší zprávy o židovských obyvatelích Neznašova pocházejí z roku 1678.³²

1.6 Křtěnov

Nejstarší zmínka o obci pochází z roku 1261. V současné době je z obce zachován pouze kostel sv. Prokopa se samostatně stojící zvonící, hřbitov a část návsi spolu s budovami fary a školy, jinak byla celá obec zbourána kvůli výstavbě jaderné elektrárny Temelín.³³

²⁹ SUDOVÁ, M. ; PROCHÁZKA, L. *Vlavoťýnský poutník*. s.152-153.

³⁰ Tamtéž, s. 130.

³¹ Tamtéž, s. 130.

³² Tamtéž, s. 130-134.

³³ Tamtéž, s. 223.

2 Dějiny nižšího školství v českých zemích

2.1 Dějiny školství do reformy Marie Terezie (1774)

Vzdělání v prvních stoletích bylo výhradní doménou úzké vrstvy světských i řeholních duchovních, kteří si elementární vzdělání osvojili na jedné z mála českých klášterních nebo biskupských škol. Školská síť se pomalu formovala v závislosti na upevňování moci panovníka a stabilizaci středověké společnosti. Nejstarší školou byla zřejmě pražská katedrální škola, zřízená nedlouho po vzniku biskupství (973). Důležitým momentem pro šíření vzdělanosti v Čechách byl příchod řeholních společenství. O nejstarších řádových školách toho víme velmi málo, ovšem jejich existenci je možno předpokládat vzhledem k tomu, že jednotlivé řády kladly důraz na vzdělanost a vzdělávání. Podle legendy byla první latinskou školou u nás škola v Budči, která údajně poskytla vzdělání sv. Václavovi. První doložená zpráva o latinské škole v Praze u sv. Víta pochází z roku 1068 a roku 1073 máme zprávu o škole olomoucké³⁴

Vedle biskupských, kolegiálních a klášterních škol se ve 13. až 15. století hojně rozrostla síť městských farních škol. Vliv na jejich vznik měla potřeba vzdělaných úředníků a duchovních a také vzrůstající požadavky na vzdělání ve vyšších městských vrstvách. Rozvoj a zřízení městských škol podporovala jak církev, tak i v řadě případů místní vrchnost. Absolventi těchto škol nacházeli své uplatnění u obou uvedených mecenášů. Počátky farních škol v českých zemích jsou spolehlivě datovatelné až v prvních desetiletích 13. století.³⁵

Z počátku náležela kontrola nad farními školami pouze církvi, klášterní školy byly kontrolovány představenými zřizujícího řádu. Od konce 13. století dochází v některých městech k převedení škol pod městskou správu. Města, která školy financovala, chtěla prosadit svůj vliv na činnost a zaměření škol na personální obsazení apod. Ale i nadále přetrvával úzký vztah mezi farou a školou, respektive mezi farářem a kantorem, k jehož povinností patřila nejen vlastní výuka, ale i zajišťování církevního zpěvu, funkce zvoníka apod. O úrovni většiny předhusitských farních škol nemáme mnoho informací.³⁶

Ve větších městech byla většinou úroveň škol o něco vyšší, ale i v těchto školách se obsah výuky zpravidla sestával ze základů čtení, psaní, náboženství a církevního zpěvu. Osvojení těchto obecných znalostí bylo nutné jak pro budoucího řemeslníka či obchodníka, tak i pro mladíka uvažujícího o dráze klerika. Městské školy navazovaly na

³⁴ Srov. NOVOTNÝ, Miroslav, et al. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*. 1. Vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2006. ISBN 80-7040-883-9. (dále jen NOVOTNÝ, M. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech*), Školství a vzdělanost v českých zemích od středověkých počátků k tereziánským reformám, s. 37.

Srov. MORKEŠ, F. *K historii českého církevního školství*, s.2. Dostupné na [www: <http://skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc >](http://skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc)

³⁵ Srov. NOVOTNÝ, M. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech*, s. 39-42.

³⁶ Srov. Tamtéž, s. 39-42

tradici farních škol. Nejpozději od 16. století městské školy spravovala a také financovala příslušná městská rada. V městských školách se vyučovala pouze základní část sedmera svobodných umění.³⁷ Tyto školy se nazývaly také latinské nebo partikulární a byly obvykle jen nižší trojtřídní.³⁸

Z období baroka máme o elementárním školství pouze kusé informace. Základní vzdělání šířily farní školy ve městech, městečkách a na venkově. Ve sféře nižšího školství se prosadilo především světské duchovenstvo a to na rozdíl od školství vyššího.³⁹

Školní docházka převážně ve venkovských oblastech nebyla velká. Děti byly do školy posílány většinou v zimním období, kdy nemusely pomáhat rodině s hospodářstvím. Jako další důvody absence jsou uváděny chudoba, nedostupnost blízké školy a také nezáměr. Škola se zřizovala v sídle faráře a byla určena mládeži z celé farnosti včetně okolních přifařených obcí. Výuka mohla probíhat ve zvláštní budově nebo místnosti, ale také v příbytku učitele nebo například v hostinci. O řádný chod školy a její údržbu se obvykle staral farář, někdy se také tohoto úkolu ujímala obec nebo vrchnost. Farář k provozu školy používal i peněz ze zádušního jmění. Výuka těchto škol většinou zahrnovala náboženství, čtení, psaní a základy počtů.⁴⁰

Kantor byl vybírán patronem, vrchností či městskou radou apod. Podle arcibiskupské instrukce z roku 1697 měl být učitel skromný a poslušný. Žáky měl cvičit jak v „literním umění“, tak i ve zbožnosti a poslušnosti k rodičům a vrchnosti. Každý kantor měl při nástupu do školy povinně přísahat na tridentské vyznání víry, ale v praxi nebylo vykonání tohoto slibu vždy vyžadováno. Často stačilo ujištění o učitelově bezúhonnosti a náboženské horlivosti doložené původem z katolické rodiny, členstvím v náboženském bratrstvu či pouhý fakt, že kantor byl vybrán patronem.⁴¹

Úroveň vzdělání učitelů byla rozmanitá. V optimálním případě se jednalo o studenta gymnázia, většinou postačilo absolvování nižších gymnaziálních tříd, ale v odlehklých či chudých venkovských farnostech býval nezřídka učitelem i ten, kdo uměl alespoň číst a psát a vedl relativně řádný život. O povolání učitele do školy obvykle rozhodovala patronátní vrchnost či její úředníci, většinou se souhlasem místního duchovního. Kantor byl započítáván mezi zaměstnance fary, a tak vedle vlastní výuky zároveň působil zpravidla i ve funkci ředitele místního kůru, zpěváka a v některých případech mohl zastávat i službu zvoníka či sakristiána a pečoval o hodiny. K jeho povinnostem patřilo také vedení a pořizování nejrůznějších úředních zápisů, doprovod faráře jdoucího zaopatřit nemocné, umírající či vánoční koleda. Odměňování kantora záviselo na zájmu patrona nebo obce i na finančních možnostech faráře a jeho farníků.

³⁷ gramatika, rétorika a dialektika

³⁸ Srov. NOVOTNÝ, M. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech*, s. 39-42.

³⁹ Srov. NOVOTNÝ, M. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech*, Školství a vzdělanost v českých zemích od středověkých počátků k tereziánským reformám, s. 57.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 57.

⁴¹ Srov. Tamtéž, s. 58.

Existenční zajištění kantora nebylo zpravidla nijak valné, a proto si musel přivydělávat na živobytí i dalšími činnostmi. Mohlo se jednat i o vlastní hospodářství nebo řemeslo.⁴²

Veršovanou zprávu o tom jak vypadala škola a výchovné metody kantora mezi 1770 a 1780 v Nepomuku, nám zanechal Jakub Jan Ryba.

*„Do školy mě vedl otec, Jíž-to vzhled byl jak psi kotec;
Zdi co komín vyhlížely, Sem tam v úhlech houby zely;
Okna dvě v půl zahadřena, K tomu pevně zamřížena;
Půda z cihel vybortěna, Husím trusem vydlážděna...“*

*„Metla vždy se v škopku močí, Jiná po hřbetu se točí;
školní kovy po zdích chřestí, na polínku dítě vřeští.
To mě nešlo, věru k duhu, zvlášť když nebyl den bez pruhu.
Neb pan kantor, příjmím Strejček, na mě byl co dravý sejček;
ctil mě stále: hloupým Kubou, troubou, mezkem, býčí hubou...
Dejž mu Pán Bůh nebe! Žádám, též i nebi díky vzdávám,
Že jsem vyšel bez mrzáctví z toho kantorského panství“⁴³*

⁴² Srov. NOVOTNÝ, M. Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech, s. 58-59.

⁴³ cit. JANUSOVÁ, Jana., KAŇA, Otakar. *Její veličenstvo Marie Terezie*. Praha : Mladá fronta, 1987. Proměny školství a boj proti pověrám, s. 114-124.

2.2 Tereziánské reformy

Před sedmiletou válkou bylo školství v Rakousko-Uherské monarchii ve velmi neutěšeném stavu. Zejména nejnižší školství bojovalo s nezájmem svých zřizovatelů a také rodičů. Hlavně na venkově bylo vzdělání považováno za něco zbytečného a děti byly potřeba doma k práci na hospodářství. Školu navštěvovali hlavně chlapci, dívky se většinou nevzdělávaly vůbec.⁴⁴

Rakouská monarchie byla po prohraných válkách o Slezsko finančně vyčerpaná. Události poslední doby také ukázaly, že zaostalá absolutistická monarchie musí být zásadním způsobem zreformována. Zamýšlené reformy měly přeměnit zastaralou rakouskou monarchii v moderní stát a vycházely z osvícených myšlenek. Výsadní postavení panovnice umožnilo rychlé a celoplošné zavádění reforem a státní byrokracie se stala nástrojem provádění centralizované reformy. Cílem všech opatření bylo zvýšení blaha obyvatel státu a jejich života. Reformy probíhaly ve třech základních oblastech: ve správní, politické a soudní. Školské reformy byly jejich nedílnou a podstatnou součástí. Ve všech oblastech docházelo k prosazování moci vzdělaných byrokratů na úkor zástupců s tradičními privilegii (církve, města) a postupné upevňování moci státu a jeho dohledu nad všemi podstatnými oblastmi života.⁴⁵

Panovnice vyhláší roku 1773 školu a školství za politikum.⁴⁶ Zrušením jezuitského řádu (1773) a převedením jeho majetku do tzv. studijního fondu, byl nalezen dostatek finančních prostředků na reformu školství. V květnu roku 1774 na pozvání Marie Terezie přicestoval do Vídně Ignác Felbinger (1724-1788). Tento opat z pruské Zaháně byl pověřen úkolem reformovat rakouské školství a instruovat první uchazeče o učitelský titul. Vypracoval **Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařských dědičných zemích**. Řád byl vyhlášen 6. 12. 1774, s platností od počátku následujícího roku. Tento předpis byl podkladem pro organizaci obecných škol až do roku 1869 a i v současnosti lze nalézt jeho vliv v našem školství.⁴⁷

Řád předepisoval vzdělávací povinnost pro děti obou pohlaví, ve věku od šesti do dvanácti let. Přijetím tohoto řádu měly být všechny děti v uvedeném věkovém rozmezí povinny⁴⁸ navštěvovat školu, aby bylo povzneseno blaho státu. Vydání řádu řešilo hlavně otázky tzv. Obecného školství. Ve shodě s předpisem byly zaváděny školy triviální, hlavní a normální. Školní docházka nebyla bezplatná, ale děti z chudých rodin byly zproštěny povinnosti finančního vyrovnání⁴⁹ za školní docházku.⁵⁰

⁴⁴ Srov. KASPER, Tomáš, KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. 1. Vyd. Praha : Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4. (dále jen KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*.), Osvícenské školské reformy v českých zemích, s. 80-94.

⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 80-94.

⁴⁶ Věc státu, niko-li církve. (Srov. Kasper s. 84.)

⁴⁷ Srov. KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. s. 80-94.

⁴⁸ Povinnost byla zatím jen doporučena (Srov. Novotný s. 63.)

⁴⁹ Úleva se týkala přibližně 50 % dětí. (Srov. Novotný s. 67.)

Řádem byl pevně stanoven dozor nad školami a jejich správou. V této oblasti byla maximálně posílena pozice státu na úkor vlivu církve. Byl vytvořen byrokratický centralizační systém. Nad triviálními školami měl dozor farář, nad hlavními a normálními ředitel. Také byl zaveden světský dozor, zvláštní dozorcí, kteří se rekrutovali z panských úředníků či přátel školy. Ti dbali na veškeré praktické záležitosti spojené s provozem škol. Pro určitý počet škol byl ustanoven vrchní dozorce okresu, který kontroloval místní dozorce a učitele. Okresní dozorce měl popisem práce stanovené pravidelné návštěvy škol a napravování případných nedostatků. Nad okresními dozorcí stál krajský dozorce, který podléhal tzv. školní komisi. Tato komise byla jmenována pro každou zemi a byla tvořena třemi členy. Zemská školní komise zasedala v Praze a o její kompetence patřilo základní i střední školství. Zemská komise se měla scházet jednou týdně, mít přehled o aktuální „školské“ situaci v zemi, o jejích problémech a tyto problémy také řešit a napravovat.⁵¹

Hlavními úkoly Zemské školní komise bylo prosazení povinné školní docházky v celé zemi, péče o úroveň škol a přípravu učitelů. Jednotlivé zemské školní komise byly podřízeny ústřední školské komisi ve Vídni. V roce 1780 se vytvořil samostatný správní orgán při českém guberniu⁵², který vznikl ze zemské komise. V roce 1784 byla komise normálních škol přejmenována na Vrchní školní ředitelství, samostatnou odbornou správu oblasti nižšího školství.⁵³

K základním bodům reformy patřil také důraz na tzv. novou metodu. Tato nová vyučovací metoda a její efektivní využívání mělo zajistit vyšší výsledky v edukačním procesu. Do češtiny byla v roce 1777 přeložena tzv. **Kniha metodní pro učitele škol v c. k. zemích**⁵⁴. Autorem této knihy byl J. I. Felbinger.⁵⁵

Řád předepisoval použití pouze schválených učebnic, zavedení rozvrhu hodin, dělení dětí do tříd či skupin podle věku, zabýval se kázní a tresty. Také upravoval kontrolu výsledků vzdělávání, problematiku zkoušení a zkoušek. Tyto zkoušky se měly konat na školách pololetně před stanovenou komisí. Ve věku 12 let, po návštěvě šesti let školy, měl žák obdržet osvědčení o svých znalostech. Pokud byly chabé, měl se nadále vzdělávat v tzv. nedělních školách.⁵⁶

⁵⁰ Srov. NOVOTNÝ, M. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech*, Školství v českých zemích mezi reformou a tradicí (1773-1848), s. 61-79.

⁵¹ Srov. NOVOTNÝ, M. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech*, Školství v českých zemích mezi reformou a tradicí (1773-1848), s. 62-65.

⁵² nejvyšší správní zemský úřad v Čechách a na Moravě v letech 1763–1848 se sídlem v Praze a v Brně, roku 1848 bylo gubernium změněno v místodržitelství

⁵³ Srov. KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. s. 88.

Srov. NOVOTNÝ, M. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech*, Školství v českých zemích mezi reformou a tradicí (1773-1848), s. 62-63.

⁵⁴ Využívala tabulkovou (písmenkovou) metodu, podle ní učitel při výkladu látky vybíral zásadní myšlenky a pojmy a ty zapisoval na tabulku, později se tyto zápisy redukovaly na slova a poté pouze na počáteční písmena slov za sebou. Dále se v příručce varuje před přílišným zatěžováním paměti, memorováním. Kantori jsou nabádáni, aby postupovali od snazší látky k složitější, od známého k neznámému a jednoduchému ke složitějšímu. (Srov. Kasper s. 86-87)

⁵⁵ Srov. KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Osvícenské školní reformy, s. 86-87.

⁵⁶ Srov. Tamtéž, s. 86-87.

Zajímavá je otázka vyučovacího jazyka. Celá reforma preferovala německý jazyk jako jazyk vyučovací. Němčina byla brána jako státní jazyk, „centralizující pomůcka“ napomáhající a umožňující vytvořit jednotnou státní správu. Na triviálních školách a v první třídě hlavní školy se mohl ještě používat rodný jazyk dané země. V dalších třídách hlavní školy a na normální škole se smělo vyučovat a hovořit pouze německy. V našich zemích se tedy vyučovalo v češtině nebo v němčině.⁵⁷

Celá reforma by nebyla proveditelná bez určitého množství řádně připravených učitelů. Po provedení změn výrazně narostl počet učitelů, převážně v oblasti nižšího školství.⁵⁸ Požadavky na kvalifikaci učitelů byly popsány v předpisu.⁵⁹ Uchazeč o místo učitele triviální školy se na svou profesi připravoval v tzv. preparandách, učitelských kurzech organizovaných při normálních a čtyřtřídních hlavních školách. Do těchto přípravek, které byly čtyřměsíční nebo šestměsíční, vstupovali absolventi normální nebo hlavní školy popř. i neúplného gymnázia. Náplní kurzů byly výklady o povinnostech učitele, o taktice, o zachování kázně v hodině, o metodách výuky. Praktickou část tvořily hospitace u zkušených učitelů. Podle délky trvání kurzu pak mohl pracovat jako pomocný učitel na venkovské škole (po třech měsících přípravy), anebo mohl získat místo pomocníka na škole ve městě (po šestměsíčním kurzu). Po dosažení dvaceti let věku a po vykonání nejméně jednorocní učitelské praxe bylo možno vykonat zkoušku před příslušným školním dozorcem a získat tak vysvědčení o způsobilosti vyučovat, tedy stát se samostatným učitelem. Do budoucna se očekávalo další samostatné vzdělávání prostřednictvím odborné literatury a časopisů. Kromě učitelských kurzů neexistovala až do poloviny 19. století žádná jiná institucionální forma přípravy budoucích učitelů, v případě učitelek se o nějaké zvláštní přípravě ani neuvažovalo.⁶⁰

⁵⁷ Srov. KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky. Osvícenské školní reformy*, s. 86-87.

⁵⁸ Od konce 18. století do roku 1847 vzrostl jejich počet z přibližně 3000, dvakrát. (Srov. Novotný s. 77.)

⁵⁹ „Učitel měl být především mravný, bohabojný, tělesně zdatný a pilný, dále měl ovládat němčinu a především být schopen učit na základě „zaháňské“ metody.“ (cit. Novotný s. 77-78.)

⁶⁰ Srov. NOVOTNÝ, M. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech, Školství v českých zemích mezi reformou a tradicí (1773-1848)*, s. 61-79.

2.3 Školství v českých zemích v první polovině 19. století

Podle statistických údajů z konce 18. století u nás bylo 32 hlavních, 50 městských a 2461 venkovských škol. Záznamy uvádějí více než tři sta tisíc školou povinných dětí, ale školu fakticky navštěvovaly dvě třetiny z nich. Z těchto údajů je vidět, že k úplnému přechodu na povinnou školní docházku ještě nedošlo. V tehdejší společnosti se začal prosazovat trend, který se snažil zajistit lepší výsledky vyučování. Spousta navrhovaných změn zůstala pouze na papíře, ale i tak se stav školství zlepšoval. Byla zdůrazňována nutnost masového vzdělání, splňující požadavky tehdejší společnosti. Ke zkvalitnění výuky měly přispět nižší počty dětí ve třídách, zákaz tělesných trestů, stanovení doby hlavních prázdnin, učivo podrobně rozdělené do jednotlivých tříd a omezení náboženských úkonů.⁶¹

V období nástupců Josefa II. se začala silně projevat nespokojenost se školskou reformou, jejími idejemi a hlavně s odtržením školství od církevního vlivu a dozoru. Roku 1795 byla zřízena opravná komise studijní, která měla vypracovat nový organizační řád obecného školství. O deset let později (1805) byl vyhlášen zákon obecného školství **Politické zřízení německých škol v Rakousku**. Výsledkem jednání komise bylo sjednocení všech dosud platných pravidel v jednotný celek, takzvaný *Schulkodex*. Podle kritiků znamenala tato pravidla značný krok zpět v porovnání s osvícenými mariánskými reformami. Byl opět posílen církevní vliv ve vzdělávání a potlačeny národnostní tendence.⁶²

Škol pomalu přibývalo,⁶³ školní docházka stoupla z původních dvou třetin školou povinných dětí na tři čtvrtiny. Ale výsledky vzdělávání nebyly příliš uspokojivé, v roce 1837 bylo v Rakousku 32 % analfabetů. Základní školství se rozrůstalo, i když vzdělávací obsah a jeho struktura zůstávaly nezměněny. Ve školství platila směrnice císaře Františka z roku 1821, která nařizovala, aby žákům byly předávány pouze takové znalosti, které by je nerušily v pozdější práci a nečinily nespokojenými.⁶⁴

Třicátá léta 19. století byla důležitým mezníkem ve vývoji české školy a pedagogiky. Roku 1832 se české národní hnutí začíná úředně zabývat právem uplatnění českého jazyka na školách. Karel Alois Vinařický ještě téhož roku vypracoval "Pamětní spis o nynějším stavu vyučování v jazyku českém na vyučovacích ústavech v Čechách". V tomto spisu se požadovalo, aby se na nižších školách učilo pouze česky, na gymnáziích bylo vyučováno v českém jazyce alespoň některým předmětům a na

⁶¹ Srov. KRÁLÍKOVÁ, M.; NEČASANÝ, J.; SPĚVÁČEK, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*. Vydání 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1977. (dále jen KRÁLÍKOVÁ, M.; NEČASANÝ, J.; SPĚVÁČEK, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*.) Vzestup školního vzdělávání od zavedení školní docházky, s. 28.

⁶² Srov. Tamtéž, s. 28.

⁶³ Roku 1828 jich bylo v Čechách již 3252, za čtvrt století skoro o tisíc více. (Srov. Králíková s. 28.)

⁶⁴ Srov. KRÁLÍKOVÁ, M.; NEČASANÝ, J.; SPĚVÁČEK, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*, s. 29.

Srov. *Materiály ke studiu Dějin pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. (dále jen *Materiály ke studiu Dějin pedagogiky*) Česká a slovenská pedagogika 19. století, s. 90.

univerzitách rozšíření stolice českého jazyka o stolicí české literatury. Uvedené požadavky však narazily na nepochopení úředních míst. Zemské gubernium se roku 1835 vyjádřilo zamítavě.⁶⁵

Feudální vývoj Rakouska byl ukončen revolucí v roce 1848. Proběhlo mnoho změn mimo jiné i ve školství. V březnu 1848 byl zřízen nový úřad Ministerstvo kultu a vyučování, které nahradilo Ústřední školskou komisi. Prioritami nově zřízeného ministerstva bylo střední a vysoké školství, nižší školství zůstávalo bez velkých změn. Na obecných a středních školách byly oba jazyky český i německý uznány jako rovnocenné. Pozornost byla věnována vzdělání učitelů, ministerským výnosem ze září roku 1848 byly pro učitele elementárních škol zavedeny jednorokní kurzy, které byly o rok později u vzorných hlavních škol prodlouženy na dva roky. V Praze byla otevřena česká hlavní škola s učitelským ústavem pro vzdělání učitelů národních škol.⁶⁶

⁶⁵ Srov. KRÁLÍKOVÁ, M.; NEČASANÝ, J.; SPĚVÁČEK, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*, s. 29.

⁶⁶ Srov. Tamtéž, s. 30.

Srov. Materiály ke studiu Dějin pedagogiky, s. 90.

2.4 Školství českých zemí v druhé polovině 19. století

V roce 1855 za vlády Františka Josefa I., po uzavření konkordátu, se školství opět přesunulo do rukou církve. Církevní představitelé dohlíželi a řídili činnost škol, například schvalovali učebnice a rozhodovali o obsazení volných učitelských míst. Nové podmínky pro rozvoj školství nastaly po zrušení absolutismu v roce 1860 a zejména pak vydáním tzv. prosincové ústavy, která také zaručovala svobodu bádání, umožňovala zřizování škol podle potřeb jednotlivých zemí a vzdělávání v mateřském jazyce. V lednu 1868 byl vydán zákon, který stanovil základní pravidla o postavení školy k církvi. Tímto zákonem byl zrušen konkordát z roku 1855 a církvi ponechána pouze výuka náboženství.⁶⁷

Dne 14. května 1869 byl vydán tzv. **Hasnerův zákon**⁶⁸, který upravoval základní školství. Zákon zavedl školu obecnou a měšťanskou, učitelské ústavy pro vzdělávání učitelů, stanovil osmiletou školní povinnost, významně rozšířil obsah vzdělávání, zmiňoval se o možnosti vysokoškolského vzdělávání učitelů obecných a měšťanských škol, uvažoval o formách dalšího vzdělávání učitelů, stanovil pravidla ekonomického a sociálního zabezpečení učitelů.⁶⁹

Dosavadní učitelské ústavy založené po roce 1848 byly nahrazeny čtyřletými. Dále bylo povoleno zřizování soukromých učitelských ústavů. Ženy získaly přístup k učitelkému vzdělání, ale po svém provdání nesměly dále učit.⁷⁰ Byl vysloven i záměr otevřít pedagogické semináře na univerzitách nebo na Vysokém učení technickém⁷¹.

Školy se podle zákona dělily na školy obecné a školy měšťanské. Délka a charakter školy byly ponechány na zřizovatelích, měšťanská škola mohla být osmiletá, nebo samostatná tříletá navazující na pětiletou obecnou školu. Zákon výslovně uváděl, že obecná škola je veřejný ústav, který je možné otevřít všude tam, kde v dosahu jedné hodiny cesty bylo podle pětiletého průměru více než 40 dětí školou povinných. Města měla možnost zakládat tříleté školy měšťanské. Nový zákon také přinesl ustanovení, že v každém okrese má být alespoň jedna měšťanská škola, která by poskytovala vyšší vzdělání těm žákům, kteří opustili školu obecnou a nemohli navštěvovat školu střední.⁷²

Školní docházka začala být povinná po dovršení šestého roku věku a trvala do čtrnáctého roku. Žák mohl ze školy vystoupit teprve tehdy, když ovládl všechny předepsané dovednosti tj. číst, psát a počítat. Povinnosti školní docházky byly zproštěny děti tělesně a duševně postižené a žáci vyšších škol a soukromně vyučované děti.⁷³

⁶⁷ Srov. KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Stabilizace veřejného školství v českých zemích a rozvoj pedagogiky jako vědy, s. 97.

⁶⁸ nebo také květnový případně Velký říšský zákon

⁶⁹ Srov. KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. s. 97.

⁷⁰ Tzv. učitelský celibát, byl zrušen až po vzniku samostatného československého státu v roce 1919

⁷¹ Srov. KRÁLÍKOVÁ, M.; NEČASANÝ, J.; SPĚVÁČEK, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*, Vzestup školního vzdělávání od zavedení školní docházky, s. 32.

⁷² Srov. Tamtéž, s. 32.

⁷³ Srov. KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. s. 98.

Neméně významné byly úpravy obsahu vyučování. Do škol obecných a měšťanských byly zavedeny reálné předměty⁷⁴. Kromě náboženství se učilo mateřskému jazyku, písemností, aritmetice, geometrii, účetnictví, kreslení od ruky, kreslení geometrickému, krasopisu, zpěvu, tělocviky, ženským ručním pracím. Na českých měšťanských školách se mělo učit německému jazyku a i dalšímu světovému jazyku.⁷⁵

V návaznosti na tento zákon byl v roce 1870 vydán **Řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné**, který stanovil základní pravidla chování dětí ve škole, povinnosti dětí a učitelů a zákaz tělesných trestů. Tento školní řád zůstal v platnosti až do roku 1905. Například stanovoval, že dívky a chlapci po 12 roku věku nemají být vyučování společně. Toto nařízení přinášelo komplikace v některých obecných jednotřídních školách. Byly stanoveny učební rozvrhy a plány, různé pro chlapce a dívky. Dívkám mělo stačit nižší vzdělání, celkem měly nižší počet vyučovacích hodin v obecně vyučovaných předmětech, ale tento deficit byl kompenzován vyšším počtem hodin v ženských ručních pracích.⁷⁶

Přechod k nové školské soustavě probíhal velmi zvolna, vzhledem k liknavosti okresních školních rad a zřizovatelů škol. Také církevní kruhy, kterým byl opětovně omezen vliv na školství, k pomalým změnám nemalou mírou přispívaly.⁷⁷

V dubnu 1883 byla pod vlivem memoranda českých biskupů z roku 1879, ke kterému se později připojily i návrhy poslanců knížete Lichtensteina a Lienbachera, přijata **Novela školského zákona**. Tato novela přinesla opětovné posílení vlivu církve, omezení přírodovědných předmětů, připouštěla při polodenním vyučování 100 žáků na jednoho učitele a nemajetní rodiče školou povinných dětí mohli žádat o tzv. úlevy, což znamenalo snížení povinné školní docházky z osmi na šest let.⁷⁸

Od porážky revoluce v roce 1948 dochází v českých zemích k rychlému rozchodu české a německé národnosti nejen v politické oblasti, ale i v oblasti kulturní. Vzniká řada jak německých, tak i českých kulturních spolků, v jazykově smíšených oblastech jsou zakládány školské „ochranné“ spolky – Ústřední matice školská, Matice moravská a Matice opavská, naproti tomu na straně německé tzv. Německý školský spolek – *Deutscher Schulverein*. Roku 1864 byl založen Sokol a jeho německým ekvivalentem se stal Německý tělovýchovný spolek. Na závěr lze shrnout, že české školství bylo oproti privilegovanému německému školství v horší situaci a tento stav se nepodařilo srovnat do vypuknutí první světové války.⁷⁹

⁷⁴ přírodopis, přírodopyt, zeměpis a dějepis

⁷⁵ Srov. KRÁLÍKOVÁ, M.; NEČASANÝ, J.; SPĚVÁČEK, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*, s. 32.

⁷⁶ Srov. Tamtéž, s. 40.

⁷⁷ Srov. Materiály ke studiu Dějin pedagogiky. s. 96.

⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 97.

⁷⁹ Srov. Materiály ke studiu Dějin pedagogiky. s. 98.

Srov. KRÁLÍKOVÁ, M.; NEČASANÝ, J.; SPĚVÁČEK, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*, s. 32.

3 Nižší školství v Týně nad Vltavou a školy venkovské

3.1 Týn nad Vltavou

3.1.1 Historie

Týn nad Vltavou, který byl již ve 12. století sídlem arcijáhena a později kapituly, měl školu pravděpodobně už v této době. V dobách pohusitských přešla škola do správy města. Poté byla do konce 16. století vedena podle protestantské konfese.⁸⁰

O tom jaký byl stav městské školy v Týně roku 1622, si můžeme udělat obrázek ze záznamů arcibiskupského služebníka P. Petra Lodereкера, který byl svými nadřízenými poslán, aby vyšetřil náboženský stav v Týně. Jeho zpráva ze dne 17. srpna 1622 uvádí:

„Škola není prostranná, obsahuje však alespoň světnici, kde se hoši učí a jinou malou studovnu s komorou. Kromě toho zbývají dvě světnice, kde nikdo nebydlí, avšak páni týnští proměnili je v sýpku. Hochů více školu navštěvuje, než bych byl doufal. Jest asi patnáct hochů, kteří znali dokonale latinsky psáti a čísti, ba i zpívati; většina ostatních se učí, kromě oněch, které zvoník učí, což zcela má se zameziti. Želeti jest, že tolik a tak nadaných se musí zanedbávati. Učitelé nejsou udržováni. Jenom jeden ženatý, jakž takž řídí školu, jež v náboženství více boří než staví a kdybych toho vyhnal, rozehnal bych celé to stádo školské, že by se sotva dalo zase sehnati. Vyskytají se učení mladíci, jak k. p. předešlé neděle ke mně přišli tři, znamenití mužové, vousatí, z nichž jeden byl varhaníkem, maje hochu (s sebou) výborného diskantistu; prosili o službu, avšak jsouce ode mne propuštění odešli do Písku. Jsou-li katolíci, a kdybychom měli v kostele varhany, snadno dá se zavolati s nimi též onen varhaník. „⁸¹

Výsledkem arcibiskupského šetření bylo jmenování nového rektora Jiřika Jakobidese Unčovského.⁸²

Týnská židovská obec byla podle tehdejších zvyků oddělena od města a také si zřizovala svou školu. Podle urbáře⁸³ z roku 1600 stála židovská škola na Novém Týně při ústí Hlineckého potoka. Na počátku 17. století byl ze židovské školy městskému úřadu odváděn úrok 9 grošů a 5 denárů. Po vypovězení židovských občanů z města v roce 1681 škola zanikla.⁸⁴

Na počátku 17. století podléhala týnská škola správě města. Škola byla dvojtřídní a vyučování zajišťoval rektor s učitelským mládencem. Vzdělávání dětí dodal důležitosti až císařský patent z roku 1780, příkazující povinnou školní docházku dětem od šesti do dvanácti let. Roku 1791 doporučil krajský úřad v Českých Budějovicích,

⁸⁰ Srov. SAKAŘ, Josef. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. 2. dopl. Vyd. Sv. 1. Týn nad Vltavou: Nákladem Bohuslava Kučery knihkupce, 1935. (dále jen SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 1.) Škola městská, s. 95-96.

⁸¹ cit. Tamtéž, s. 164.

⁸² Srov. Tamtéž, s. 164.

⁸³ historický termín pro soupis povinností poddaných vůči vrchnosti

⁸⁴ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.1. Židé Týnští, s. 186-189.

týnské školní radě přeměnu triviální školy na školu industriální, ale toto doporučení se neseťkalo s pochopením a Týn měl dále pouze školu triviální.⁸⁵

Obecní školní rada a správa města nebyla pro týnské školní vzdělávání velkým přínosem. Krajský úřad několikrát od roku 1824 upomínal místní představitele, aby zřídili třetí učebnu a byt pro druhého učitelského mládence. Po dlouhých úvahách a odkladech trvajících osm let město zřídilo třetí třídu. Tehdejší stav vyučování, kdy počet žáků překročil čtyři sta, byl nadále neudržitelný. Nově otevřená třetí třída byla německá.⁸⁶

Příchod nového děkana K. A. Vinařického (1849) přinesl týnskému školství potřebný rozvoj a rozkvět. Škola v té době trpěla nedostatkem vyučovacích prostor a kvalitní výuky. Tato situace se měla napravit zrušením třídy německé a rozdělení školou povinné mládeže do čtyř tříd. Tímto rozdělením by se získala možnost zřízení hlavní farní školy. Ale město nebylo novotám příliš nakloněno. Čtvrtý učitel nastoupil do služby roku 1850.⁸⁷

Roku 1856 podle rozkazu okresního úřadu zřídilo město zvláštní „jednotřídní školu vesní“ pro děti z přifařených obcí a osad. O rok později zažádal krajský úřad o třídu druhou.⁸⁸

Od roku 1864 se v nové týnské škole vyučovalo v šesti odděleních. Roku 1868 byla škola povýšena na hlavní farní školu. Po vyhlášení Novely školního zákona z roku 1879 se změnila hlavní farní škola na školu obecnou pětitřídní s rostoucím počtem dívčích poboček. Tyto pobočky se o dva roky později spojily v samostatnou dívčí školu. Roku 1882 řešilo obecní zastupitelstvo žádost o zřízení měšťanské školy. Tato škola zahájila svou činnost až roku 1893 z důvodu odporu některých radních i části měšťanstva.⁸⁹

3.1.2 Školní budova

Školní budova stála pod hřbitovní zdi kostela sv. Christofora, nedaleko panského mlýna, v souladu s tehdejšími zvyky, kdy kostel a škola stály společně.⁹⁰

První oficiální zmínky o školní budově nacházíme v již zmíněné zprávě arcibiskupského služebníka (1622). Budova školy je podle něj ve velmi špatném stavu, a proto se zabývá možnostmi přestěhování. V sousedství fary se prý nachází dům se

⁸⁵ Srov. SAKAŘ, Josef. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. 2. dopl. Vyd. Sv. 2. Týn nad Vltavou : Nákladem Bohuslava Kučery knihkupce, 1935. (dále jen SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 2.) Vývoj školství, s.104.

⁸⁶ Srov. SAKAŘ, Josef. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. 2. dopl. Vyd. Sv. 3. Týn nad Vltavou : Nákladem Bohuslava Kučery knihkupce, 1935. (dále jen SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 3.) Školská výchova, s. 66-67.

⁸⁷ Srov. SAKAŘ, Josef. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. 2. dopl. Vyd. Sv. 4. Týn nad Vltavou : Nákladem Bohuslava Kučery knihkupce, 1935. (dále jen SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 4.) Škola doby nové, s. 76-77

⁸⁸ Srov. Tamtéž, s.76-77.

⁸⁹ Srov. Tamtéž, s.76-77.

⁹⁰ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.1. Škola měšťanská, s. 95-96.

dvěma světnicemi, který by byl po menších úpravách k výuce žáků mnohem vhodnější. Ale nakonec ke stěhování školy nedošlo.⁹¹

Roku 1788 byl dezolátní stav školní budovy projednáván v konšelském sboru. Padl návrh postavit školu novou na místě ruiny kostelíka sv. Kateřiny. Obec chtěla na stavbu přispět prací, dopravou stavebního materiálu a stavebním dozorem a od arcibiskupské kanceláře žádala vše ostatní. Vrchnost byla ochotná poskytnout pouze příspěvek na stavbu. O tři roky později krajský úřad vyzval městské představitele, aby dosavadní trivium přeměnili na řádnou školu hlavní. Konšelé uznali oprávněnost tohoto doporučení i vhodnost stavby nové školní budovy, ale i nadále obec požadovala veškeré náklady od arcibiskupské správy a sama stavbu odmítala finančně podpořit. Jednání se táhla, až roku 1796 stará školní budova vyhořela do základů.⁹²

Po ničujícím požáru byla školní výuka přeložena do bývalého vojenského špitálu v Solní ulici. Situace však nebyla vyhovující, protože místnosti nestačily pro 300 žáků. Následující rok se začalo uvažovat o nové stavbě. Na jaře byla zakoupena část spáleniště domu č. p. 180., využity jeho zachovalé obvodové zdi, které by se podle plánu spojily s vedlejším domem. Práce začala hned v květnu 1798. Arcibiskupská správa dodala stavební materiál. Řemeslnou a dělnickou práci zajišťovalo město s přiřazenými osadami. Obec neměla potřebnou hotovost, proto magistrát rozhodl o finanční spoluúčasti všech občanů.⁹³ Stavba byla dokončena v létě roku 1799. Škola svou kapacitou stačila pouze čtvrt století.⁹⁴

Roku 1828 jednal magistrát o postavení třetí třídy a učitelského bytu pro nového učitele na místě staré školy. Jednání však skončilo neúspěchem a třetí třída nejdříve sídlila v domě č. p. 247 a poté ve „starém děkanství“ č. p. 227. Třetí učitel bydlel v podnájmu. Nejstarší škola byla bez „školní zahrádky“ (pozemků), nově postavená budova získala pozemky ze spáleniště gruntů č. p. 179 a 180. Výuku ovocnářství a sadařství zajišťovala „štěpařská školní zahrádka“ v Chrášťanech pod vedením panského zahradníka.⁹⁵

Žáci navštěvující jednotřídní školu určenou pro děti z okolních vsí se roku 1857 tísnili v nevelké místnosti, rozdělené do dvou oddělení v domě u Lorenců. Město v souladu s krajským rozkazem školu zřídilo, ale odmítlo učebnu vybavit nábytkem a proto se mladší školáci učili klečíce u lavic bez opěradel, na kterých také psali. První dvě třídy městské školy sídlily ve starém děkanství a zbývající dvě vyšší třídy v budově staré školy. Takto se vyučovalo až do ukončení stavby nové školy.⁹⁶

⁹¹ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 2. Vývoj školství, s.105-106.

⁹² Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 2. Dům školní – služby školské, s. 107-110.

⁹³ „Každý z měšťanstva a obyvatel jednodenní prací ruční, nebo se z ní 12 kr. Vykoupí. Další repartice dle usedlosti a platu kontribučního od zdejšího početvedoucího na každé individuum dle vysazeného Quantum stavebního rozpočtu vyvrhnuo býti má.“(cit. Sakař , Sv. 3., s. 68.)

⁹⁴ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 3. Školní dům, s. 68-69.

⁹⁵ Srov. Tamtéž, s. 68-69.

⁹⁶ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 4. Škola doby nové, s. 76-77.

Ke stavbě nové školní budovy se nakonec přistoupilo až v roce 1854. Tehdejší děkan K. A. Vinařický zajistil částečné financování stavby od kardinála Schwanzerberka a c. k. loďmistra V. Lanny. Teprve tato jistota další podpory přiměla městské zastupitelstvo 1. února k závaznému prohlášení.⁹⁷ Základní kámen byl položen až v roce 1859 a stavba dokončena v září roku 1860. Svému účelu začala nová školní budova sloužit po slavnostním vysvěcení biskupem J. V. Jirsíkem 21. října 1860. Škola sloužila svému účelu 33 let. Při vzniku měšťanské školy byla provedena vnitřní přestavba, která budovu uzpůsobila vyššímu počtu žáků. Svému účelu slouží budova dodnes a říká se jí Vinařického, podle člověka, který se o její stavbu nejvíce zasloužil a nakonec ji přes všechny překážky prosadil.⁹⁸

Obr. 1. Budova školy na Dolním Brašově, byla dokončena roku 1799

⁹⁷ „ skrze stavbu školy nápomocni býti a s nějakého fondu tu pomoc vyhledati“(Cit. Sakař, Sv. 4.. s.80.)

⁹⁸ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 4. ,Domy školní, s. 80.

Obr. 2. Současná podoba budovy staré školy

Obr. 3. Současná podoba školy na Vinařického náměstí

3.1.3 Správa školy a učitelé

Ve 14. století byl vrchním dozorcem školy zdejší kanovník Scholasticus. Posledním scholastikem byl jmenován kanovník Mikuláš (1416). V dobách pohusitských přešla škola do správy města. Rektor zůstával také služebníkem kostela. Mezi jeho povinnosti patřily správa a vedení kostelního chóru a chrámová hudba. V polovině 15. století na škole působil rektor Cvok, člověk s vynikajícím vzděláním a mistrovstvím v malbě, jak dokladují nákladné graduale⁹⁹, které roku 1465 sepsal a vyzdobil iniciálkami¹⁰⁰.

Po Jiřím Jakobiosovi se správcem školy stal Jan Colremelli, poté zde pracoval Jan Mayer, následován Františkem Ferdinandem Sporým, Jakubem Haydenem a Janem Křištofem Schonem. Městská pokladna vyplácela rektorovi služné a i služby při kostele, služby na choru a při pohřbech mu poskytovaly určitý příjem.¹⁰¹

Podle radního manuálu ze dne 24. února 1724 učil na týnské triviální škole studovaný rektor s mládcem. Oba byli schválení vrchností a děkanem. Ve dvou třídách se vyučovalo: „*péru, aritmetice, musice a trúbám*“. Dozor nad školou vykonávali dva, městskou radou volení školní inspektoři. Náplní jejich práce bylo dohlížet na stav školy a náležitě školské výchovy.¹⁰²

Někteří lidé z různých důvodů dávali přednost školám „postranním“ před školou „oficiální“. Například z října roku 1723 je doložen spor mezi kantorem Ventzlem Vobrandským a bednářkou, která vedla „pokoutní“ školu. Kantor si stěžoval na úřadě purkmistra, že stará bednářka mu „*v učení dětí překážku činí*“. Ale ona vypověděla, že „*některé děti už dva roky školu navštěvovaly a nic se nenaučily*“, a proto rodiče začali své děti posílat k bednářce. Spor byl ukončen napomenutím kantora, který se spolu se svým školním mládcem má být „*mládeže pilen a bedlivě učit*“ a bednářce bylo s okamžitou platností zapovězeno přijímání městských dětí do učení.¹⁰³

Školská rada nejednala pouze o škole a jejich provozních problémech, ale byla nucena řešit i různé další spory. Několik jich bylo z důvodů již zmíněných „škol pokoutních“, ale také občas došlo k ostrým konfliktům mezi učiteli a obyvateli města. Dne 1. října 1725 žaluje kantor Jana Mezeru, že: „*že mládence jeho bez slušné příčiny náramně a nebezpečně zbil, takže o jeho živobytí se pochybuje*“. Kauzu poté vyšetřoval rychtář. A naopak o dva roky později byl napomenut Magistrátem i kantor, aby: „*s pány měšťany zacházeti a dětmi bedlivěji cvičiti hleděl*“.¹⁰⁴

Správa školy byla na počátku 19. století v rukou města. Ale protože kantor byl i lektorem chóru a učitelského mládence platila knížecí kancelář, měl ve školské správě velký vliv místní děkan a zámek.¹⁰⁵

⁹⁹ zpěv spojující obě čtení z Písma svatého

¹⁰⁰ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 1. Škola městská, s. 164-165.

¹⁰¹ Srov. Tamtéž s. 164-165.

¹⁰² Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 2. Vývoj školství, s. 105-106.

¹⁰³ Srov. Tamtéž, s. 105-106.

¹⁰⁴ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 2. Učitelé, s. 111-112.

¹⁰⁵ Srov. Tamtéž, s. 105-106.

Velkým problémem byla školní docházka. Velké množství z dětí školou povinných této povinnosti nedbalo.¹⁰⁶ Tuto skutečnost dosvědčují časté stížnosti místního rektora u magistrátu a později žaloba týnských učitelů předložená arcibiskupu Schrenkovi, u příležitosti jeho návštěvy města. Tato žaloba přinesla v březnu roku 1842 „mrzutou důtku“ z pražské knížecí kanceláře adresovanou jak panskému direktoriu, tak i městu. Panský vzkaz zřejmě pomohl, protože v únoru roku 1845 vikariátní dozorcí úřad udělil městu „zasloužené uznání horlivé péče o školství“.¹⁰⁷

Na počátku školního roku 1846 svolal rektor František Wotava školní radu a předložil jí návrh rozdělení žáků do jednotlivých tříd a oddělení podle studijních schopností. Ale nadějný pokus ztroskotal na nedostatku vhodných učeben a příliš velkém počtu žáků.¹⁰⁸

Na konci první poloviny 19. stol. Vznikl spor okolo „representačního práva“, nové učitele do té doby navrhovalo a schvalovalo město, které zastupoval návladní a vybraní obecní představitelé. Duchovní správa města žádala, aby měla na hlasování také podíl. Spor byl rozhodnut správním zemským úřadem roku 1847, kdy jeden hlas presentační obdržel děkan, a za město hlasovali čtyři radové.¹⁰⁹

Roku 1849 nastoupil do Týna nový děkan K. A. Vinařický. Týnskou školu, její osnovy, styl výchovy, učitelské platy a další se snažil modernizovat a zlepšit. Při svých snahách, ale opakovaně narážel na odpor městských zastupitelů a celkovou nedůvěru a nechť ke všem změnám.¹¹⁰

Časté zmínky o stavu vltavotýnského školství v jeho osobní korespondenci vyjadřují upřímný zájem a snahu o zvýšení celkové úrovně vzdělání dětí a také zlepšení postavení učitelů. Roku 1849 si v dopisech Františku Palackému nejdříve stěžuje na neochotnou spolupráci ze strany městských představitelů a o několik měsíců později se raduje ze zřízení čtvrté třídy.¹¹¹ Rok poté chválí úroveň výuky čtvrté třídy pod vedením

¹⁰⁶ „V zimním pololetí 1845-46 bylo křesťanských dítek školních: v Týně 406. z těch pilně navštěvovalo školu 197, prostředně 88, 121 nechodilo do školy; židovské dítě vzdalovalo se školy také. Z Malé Strany hlášeno jest o školy 75 hochů a 86 dívek. Pilně docházelo však jen 48, prostřeně 34, zcela nedbalých bylo 79. Ze Smilovic ze 40 dítek zcela vynechalo výuku 18, z Bohunic ze 60- 21, ze Zvěrkovic z 21-17, z Hněvkovic z 33 – 24, z Přečic z 24 -17, z Třitíma z 29 nepřišel nikdo. Mezi 809 žáky pilně neb částečně účastnilo se výchovy školské jen 471 dítko; 348 zamítalo dobrodiní vzdělání školního. Do třetí třídy německé r. 1845 patřilo 75 dítek. Některé dítky bohunické navštěvovaly školu v Neznašově, zvěrkovické křtěnovskou. (Cit. Sakař III. s. 67.)

¹⁰⁷ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 3. Školská výchova, s. 66-67.

¹⁰⁸ Srov. Tamtéž, s. 66-67.

¹⁰⁹ Srov. Tamtéž, s. 68.

¹¹⁰ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 4. Škola doby nové, s. 76-77.

¹¹¹ „Avšak i ve svém idylickém položení ledakdy se hádati musím s jedním i druhým zdejším poněmčilcem a frankfurtákem. Nyní poněkud již utichují.“ (cit. *Korespondence a spisy pamětní Karla Aloise Vinařického*.)

“Postavení mé je dosud příjemné; podařilo se mi u měšťanstva dosíci zřízení čtvrté školy- české-mimo to byt i palivo pro učitele a příspěvek 100 zl. stř. k jeho nadání, tak že i s částkou platu školního 172 zl. stř. ročního důchodu míti bude. Počítáme zde ve městě 680 ke škole schopných; v Kolodějích 120 a v jiných vesnicích bezmála 200. Počet obyvatelstva jest 7300; z nich jest na Kolodějsku 700 židů.“ (cit. *Korespondence a spisy pamětní Karla Aloise Vinařického*.)

nového učitele Petra Stuchla a velké pokroky ve znalostech žáků.¹¹² Ale i jeho přátelé z řad obrozenců snahám o zvelebení školy často pomáhali. Například roku 1851 Antonín Frič zajistil několik muzejních exponátů vhodných k výuce.^{113 114}

Žádost o vyjednání měšťanské školy u okresní školní rady byla předložena městské radě k projednání 31. února 1882 Josefem Kasperem. Opět jako většina žádostí o zvelebení „školské obce“ v historii Týna nad Vltavou, narazila na odpor zastupitelů a byla zřízena až o jedenáct let později.¹¹⁵

Obr. 4. Ukázka školní třídy

¹¹² „Naše nepodobně zanedbaná mládež učinila podivné pokroky od listopadu minulého co se škola otevřela. Ondyno k nám připutoval apoštol matice pan Schmiender, i uvedl jsem ho tam a přesevzali jsme z čista jasna zkoušku. Děti odpovídaly vesměs výborně na otázky z přírodopisu, děje – a zeměpisu a úlohu ku zhotovení obligace beze zmatku vypracovali řádněji než mnohý jurista.“ (cit. Korespondence a spisy pamětní Karla Aloise Vinařického.)

¹¹³ „I přimluvil jsem se u kustoda Českého museum, by škole vltavotýnské, o jejíž výtečnosti jsem jemu vypravoval, odpadky sbírek dopřány byly, které od výboru pro školy ustanoveny jsou. Na to jsme spolu vyhledali asi 32 plodů mořských, jako lasturky, mořské ježky, korale, hvězdějš, želvu atd.; k tomu jsem přidal z mé sbírky tři ptáky...“ (cit. Korespondence a spisy pamětní Karla Aloise Vinařického.)

¹¹⁴ Srov. SLAVÍK, Václav Otakar. Korespondence a spisy pamětní Karla Aloise Vinařického. Praha : Nákladem české akademie císaře Františka Josefa pro vědy slovesnost a umění, 1914.

¹¹⁵ Srov. SAKAŘ, J. Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí. Sv.4. Školství, s. 77.

3.1.4 Učitelství plat a povinnosti

Školský rektor s žáky byl pověřen službou na kůru již v dobách předhusitských. Služné pobíral od obce. Už poslední probošt týnské kapituly Jan Neustup ze Šwamberka (písemná zmínka 1406) pamatoval ve svých ustanoveních i na rektora, kterému stanovil za zpěv při lekcích, vesperách a slavné mši půldruhého groše a zpívajícím žákům také tolik. V sedmnáctém století se v městských účtech vyskytuje pravidelná položky 40 zlatých jako rektorův stálý plat za službu ve škole a na choru. Později se rektor spoléhal na koledu, z venkova dostával po 3 krejcarech (pravděpodobně ze statku) a kromě toho na sv. Tří krále 2 zlaté jako dobrovolný dar ze solnice. Obec mu na Vánoce posílala housku za 15 grošů. Později nastoupily platy štolové.¹¹⁶ Kantor často souběžně zastával místo varhaníka, ten za službu při kostele pobíral roční plat 20 zlatých a caltu (koláč) o Vánocích.¹¹⁷

Podle smlouvy z roku 1708 platila týnská obec kantorovi půlletně dvacet zlatých. Do roku 1727 se učitelství služné zvýšilo na sedmdesát zlatých a varhaníkovo na dvacet zlatých. K funkci rektora náležel i deputát. Roku 1721 přidělil arcibiskup Ferdinand kantorovi z každé várky knížecího pivovaru soudek piva o patnácti pintách. Za to měl povinnost se každou sobotu spolu se žáky modlit růženec za arcibiskupovu spásu. Obec roku 1707 dávala deputátem půlročně strych žita. Do roku 1738 se deputát na účet panství zvýšil o tři strychy žita, dávku pšenice, hrachu a ječmene. V roce 1761 tvořily panskou dávku čtyři strychy žita, strych pšenice a stejně hrachu, dva sudy piva a dvacet zlatých. Státní správa vydávala tento příplatek nezávazně, podle zásady, že starat se o kantora je povinností obce. Tento panský deputát byl spíše příjmem druhého učitele, který byl přibrán pro zvýšený příliv žactva z okolních obcí.¹¹⁸

Učitel také dostával dávku snopů, za „zvonění proti mračnům“. Do roku 1784 dostával po osmi snopech od sedláků z Bohunic a Zvěrkovic a od chalupníků po čtyřech. Ale většinu rektorova příjmu tvořil sobotáles¹¹⁹, chrámová štola, koleda, mešní fundace, pouťové diety, chórový paušál a poplatky za hudební doprovody různých společenských akcí.¹²⁰

Napoleonské války přinesly vlnu „drahoty“, která vedla k úpravě školských platů a to se týkalo hlavně odměn učitelství mládenců (učitelů pomocných). Kromě zvýšeného deputátu žádal Jakub Chlup o mimořádný příspěvek. Ten mu byl v roce 1804 přiznán a to ve výši 15 zlatých. O rok později byl „drahotní příspěvek“ druhému učiteli navýšen na 20 zlatých.¹²¹

¹¹⁶ poplatky za asitenci při církevních obřadech

¹¹⁷ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.1. Protireformace, s. 148-157.

¹¹⁸ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.2. Fasse učitelství. s. 108.

¹¹⁹ poplatek, vyplácený učitelům rodiči žáků každou sobotu

¹²⁰ Srov. Tamtéž, s. 109.

¹²¹ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.3. Služba školská, s. 69-70.

Třetí učitel, který učil třetí německou třídu zřízenou roku 1832, vybíral od šesti přiškolených obcí 70 zlatých. Rychtáři ale často platili pozdě a nepravidelně. Výše rektorovy odměny tedy zůstávala stejná jako dříve.¹²²

Dne 12. listopadu roku 1850 byly učitelské platy nově vzniklé školy čtyřtřídní znovu vyměřeny a schváleny školní radou. K plnému vyplacení, ale došlo až o rok později. Zástupci města si podle svého prohlášení školu čtyřtřídní nepřáli a nové platy platit odmítli, odměny vyplatili pouze ve výši předchozí školy trojtřídní. Z tohoto důvodu také neschválili návrhy úprav učitelských platů z let 1852, 1855 a 1859, předložených místním děkanem. Roku 1859 rozhodl o výši učitelských odměn okresní úřad, město se odvolalo, ale nakonec rozdíl učitelům doplatilo.¹²³

V roce 1851: *přiznalo se rektorovi Vorlovi 66 zlatých a 34 krejcarů služného a 199 zlatých sobotálu, učiteli Drexlerovi 72 zlatých, učiteli Weichetovi 54 zlatých. Učители panu Stuchlovi ze čtvrté třídy platilo se jen prozatímní školné a to do schválení čtvrté třídy*“¹²⁴

Poté, 13. listopadu 1860 oznámil okresní úřad rozhodnutí krajské vlády o úpravě učitelských platů. Příjem prvního učitele byl vyměřen na 353 zlatých a 86 krejcarů, druhého na 315 zlatých. První, druhý a třetí podučitel měli dostávat 210 zlatých a podučitel čtvrtý 160 zlatých. Dávky deputátu se zrušily a byly nahrazeny penězi. Hlavní zdroj učitelských příjmů tzv. sobotáles, se v druhé polovině 19. století změnil na školné. Děti z první a druhé třídy platily po 2 zlatých a 6 krejcarech, ze třetí a čtvrté 3 zlaté. Tyto údaje pocházejí z roku 1869.¹²⁵

3.1.5 Karel Alois Vinařický

Byl básníkem a vlastencem, část svého života strávil v Týně nad Vltavou. Zde je jeho jméno nerozlučně spjata se školní budovou, o kterou se zasloužil. Náměstí, na kterém škola stojí, také nese jeho jméno.¹²⁶

K. A. Vinařický se narodil 24. 1. 1803 ve Slaném v rodině řemeslníka. Od roku 1849 byl děkanem v Týně nad Vltavou, kde žil plných deset let. V době svého pobytu se snažil o prosazování českého jazyka, půjčoval a rozdával knihy a časopisy občanům. Věnoval se otázkám školského pokroku, usiloval o zlepšení jazykové vyučovací metody, hájil zřizování samostatných dívčích škol a tříd. Snažil se přesvědčovat činitele tehdejšího městského života, že škola je základem vzdělání.

Mimo tuto práci byl také horlivým vlastencem. Je autorem prvních čítanek a slabikářů, podle kterých se dlouhé roky na českých školách učilo. Některé jeho básničky např. „Tluče bubeníček“ a „Ivanku náš“ zlidověly a děti si je přeřikávají dodnes. Překládal antickou literaturu a je autorem spisu “Pamětní spis o nynějším stavu

¹²² Srov. Tamtéž, s. 69-70.

¹²³ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.4. Platy učitelské, s. 82.

¹²⁴ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.4. Platy učitelské, s. 82.

¹²⁵ Srov. Tamtéž, s. 82.

¹²⁶ Archív městského muzea Týn nad Vltavou, fond osobnosti, krabice K.A.Vinařický

vyučování v jazyku českém na vyučovacích ústavech v Čechách“, který požadoval větší používání mateřského jazyka na českých školách. Zemřel v Praze 3. 2. 1869, jako vyšehradský kanovník.¹²⁷

Obr. 5. Karel Alois Vinařický

¹²⁷ Archív městského muzea Týn nad Vltavou, fond osobnosti, krabice K.A. Vinařický

3.2 Školy venkovské

3.2.1 Modrá Hůrka

Na Modré Hůrce byla roku 1687 školní budova velmi zpustlá. Kromě školské světnice (třídy), někdy s vymazanou podlahou, se v dřevěném stavení nacházela také komora pro učitele. Skromné opravy udržely domek v provozu až výstavby nové školy. Tu roku 1728 vystavěl tesař Slabý za 81 kop a 6 grošů. Budova měla dvě světnice, komoru a stáj.¹²⁸

I na týnském venkově bývaly platy kantorů zajišťovány, jak bylo v uvedené době obvyklé, naturální dávkou a štolou. Konkrétně na Modré Hůrce neměl kantor žádný pevně daný plat. Z přifařených osad mu každý sedlák dával ze sklizně pšenice, žita, ovsa a ječmene po jednom snopu jen z „dobré vůle“. Chalupníci platili ovsem a žitem. Během posvícení přinášeli do školy po koláči, někdy se vykoupili grošem. O koledě platili po půldruhém groši. Od roku 1765 vařil pivovar ve Bzí kantorovi po vědru piva za přinesený ječmen a ták „na vystrojení stolu sousedním kolegům“. Štolu odhadoval si kantor roku 1713 na 10 zlatých. Za zpívání pašijí obdržel 15 grošů, za stráž při Božím hrobě 35 grošů. Za koledu čítal si 1 kopy 27 haléřů. Obdržel také posvícenské koláče a odměnu za spisování zpovědního rejstříku. V Záduší si učitel dále pronajímal loučku a pole za 2 kopy 35 grošů ročně, aby si přivydělal. Ze žimutické kolatury platili osadníci kantorovi na Modrou Hůrku 7 kop a 45 grošů a to do zřízení vlastní školy, kdy tato částka už náležela učiteli domácímu.¹²⁹

Stará školní budova vyhořela roku 1804 a poté byla postavena škola nová. V roce 1864 zde byla zřízena druhá třída a roku 1890 se stala školou trojtřídní.¹³⁰

¹²⁸ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 2. Dům školní – služby školské, s. 107-110.

¹²⁹ Tamtéž, s. 109.

¹³⁰ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 4. Škola doby nové s. 76- 80.

Obr. 6. Bývalá budova školy na Modré Hůrce

3.2.2 Žimutice

Týnský historik Josef Sakař uvádí rok 1785 jako datum založení žlutické školy, ke kterému došlo spolu se zřízením kostelní lokálie. V obci tohoto roku již působili jak duchovní, tak učitel.¹³¹

Žimutická škola je zajímavá hlavně učitelským rodem Ernestů. Ernestové zastávali na místní škole kantorské místo od roku 1790 do 1907, tedy v délce 117 let¹³², jak uvádí pamětní deska umístěná na budově školy. Tato deska byla slavnostně odhalena 29. června 1937, slavnosti se také účastnil poslední potomek rodu Ernestů pan Ing. Dr. Adolf Ernest s rodinou a příbuzenstvem.¹³³

Rodokmen učitelské rodiny Ernestů a také ukázky z jejich života zpracoval roku 1936 řídící učitel Jan Štolba, který čerpal ze zapůjčené rodinné kroniky. Nejstarším v kronice zmíněným předkem rodu je Jan Ernest. Byl úředníkem u hraběte ze Sternberku na Hradčanech kolem roku 1758. Jeho syn Jan studoval „latinské školy“ a později nastoupil jako pomocný učitel v Trhových Svinech, kde se oženil. Pravděpodobně roku 1790 se stal v pořadí druhým učitelem na jednotřídní triviální škole v Žimuticích. Škola se v té době nacházela v chalupě číslo 2.¹³⁴

Jan Ernest byl podle tehdejších zvyklostí také kostelníkem. Aktivně učil až do roku 1823, kdy odešel na odpočinek. Učitelské místo po něm převzal jeho syn Vojtěch, kterému také připadla povinnost zabezpečit své rodiče na stáří. Během působení Jana Ernesta byla vystavěna v roce 1807 nová budova školy, opět jednotřídní. Školní budova vystavěná poblíž kostela se financovala za státních příspěvků a třeboňského panství Schwarzenberků, kteří drželi nad školou patronát.¹³⁵

Vojtěch Ernest se narodil 28. června 1800 v Žimuticích (v chalupě č. p. 2.). V souladu s tehdejšími pravidly absolvoval učitelský kurz na hlavní škole v Písku a zkoušky složil v Českých Budějovicích. Později působil jako učitelský pomocník v Hosíně a na Hluboké. Roku 1823 převzal po svém otci učitelské místo v rodné vsi. V roce 1870 se škola změnila na školu dvojtřídní a Vojtěch Ernest byl jmenován řídícím učitelem. Také byl vynikajícím muzikantem a kapela složená z jeho žáků byla známá po celém okolí i v Týně. Na všech „lepších“ plesech té doby účinkovala žimutická kapela.¹³⁶

¹³¹ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 2. Dům školní – služby školské, s. 107-110.

¹³² Jan Ernest učil v letech (1790-1823); Vojtěch Ernest (1823-1874); Adolf Ernest (1862-1866); František Ernest (1866-1907)

¹³³ Rodokmen rodiny Ernestovy. *Vltavín*. 9.7.1937, 7, 14, s. 4-8.

¹³⁴ Rodokmen rodiny Ernestovy. *Vltavín*. 9.7.1937, 7, 14, s. 4.

¹³⁵ Rodokmen rodiny Ernestovy. *Vltavín*. 9.7.1937, 7, 14, s. 4.

Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 2. Dům školní – služby školské, s. 107-110.

¹³⁶ Rodokmen rodiny Ernestovy. *Vltavín*. 9.7.1937, 7, 14, s. 4.

Podle článku uveřejněného ve Vltavotýnských listech se v rodinné kronice dají dohledat i zápisy týkající příjmů učitele a sociálního zabezpečení učitele.¹³⁷ Přes všechnu bídu čtyři Vojtěchovi synové studovali. Jeden lesnictví, dva učitelství a jeden zemřel na reálné škole. Také si, na pozemku vedle školy, vystavěl domek, aby měl kam jít na penzi. Kámen na stavbu mu levně prodala obec Dobšice, povozy byly většinou zdarma a peníze si vypůjčil (asi 200 zlatých).¹³⁸

Když v roce 1870 vešel v platnost zákon o školách obecných, nastala pro kantory „nová doba“. Z kantora se stal učitel, sobotáles byl zrušen a učitelé dostávali stálý plat, vyplácený měsíčně. Vojtěchu Ernestovi byl vyměřen plat 540 zlatých a hned první měsíc dostal 35 zlatých. Rodinné záznamy zaznamenaly radostnou poznámku, že snad nikdy neměl tolik peněz pohromadě. V roce 1872 žádal o penzi, ale ze služby byl propuštěn teprve roku 1874. Přestěhoval se do svého domku, kde zemřel roku 1884, ve stáří 84 let.¹³⁹

Adolf Ernest studoval na reálné škole v Českých Budějovicích a na učitelském ústavu tamtéž. Roku 1862 se stal podučitelem na žimutické škole. Působil zde do roku 1866, kdy přijal místo na Hluboké. Roku 1872 se stal učitelem v Sýkorovicích na Moravě, pak působil na jednotřídní škole v Scharendorfu v Dolním Rakousku a později byl řídicím učitelem v Matsanu, také v Dolním Rakousku. Nakonec opustil učitelské řemeslo a přijal místo u okresního soudu v Pogstalle, kde také zemřel.¹⁴⁰

František Ernest působil jako poslední z roku Ernestů v Žimuticích. Zde se 4. ledna 1840 narodil a navštěvoval obecnou školu. Poté studoval v Soběslavi, navštěvoval reálnou školu a dva ročníky na učitelském ústavu v Českých Budějovicích. Své první místo získal v Sudoměřicích u Bechyně, kde pracoval jako podučitel. Služné bylo 120 zlatých ročně, za stravu nechával 60 zlatých a bydlel v malém pokojíku vedle učitelova bytu. Po roce služby zažádal o místo do Chlumu u Třeboně, a protože byl vynikajícím varhaníkem a hudebníkem, toto místo obdržel. Škola v Chlumu byla trojtřídní a on zastával post prvního podučitele při platu 210 zlatých ročně.¹⁴¹

V únoru roku 1866, na přání rodičů i osadníků žimutických, opouští místo v Chlumu a stěhuje se zpět do rodné vsi, kde zastává opět místo podučitele s platem 120 zlatých ročně. Byl to velký rozdíl a místo v Chlumu František Ernest nerad opouštěl. Na starém místě se mu nabízely lepší vyhlídky do budoucna, bylo tam krásně a milá

¹³⁷ „Kantor neměl služné, měl školní plat tak zvaný „sobotáles“ – dostával se po pár groších – Byla též „koleda“ chodil psát 3 krále a dostával za to hrách, krupice, len, někde i pohoštění, někde groš i dva. Věci se dávaly do pytle a několik školáků to nosilo po případě na sáňkách vozilo. V postní době byl soupis lidí v osadě. Kantor šel od stavení ke stavení a do loňského rejstříku zapisoval nově narozené a přistěhované nebo odpisoval zemřelé a vystěhované a to dle příhodného času jednu obec za druhou. Dostával za to vejce: sedlák dával 6 vajec, půlláník 4, chalupník 2, což opět nosili školáci v košíku. z vybraných vajec odváděl kantor část faráři a to v poměru 2:1. Domkáři nebyli povinni dávat ničeho, ale mnozí dávali dobrovolně též vejce neb groš a to měl kantor k lepšímu, o to se nemusel dělit. „(cit. Vltavín)

¹³⁸ Rodokmen rodiny Ernestovy. Vltavín. 9.7.1937, 7, 14, s. 4.

¹³⁹ Rodokmen rodiny Ernestovy. Vltavín. 23.7.1937, 7, 15, s. 4.

¹⁴⁰ Tamtéž

¹⁴¹ Tamtéž

společnost. Nakonec se ale podrobil vůli rodičů a vrátil se do rodné vsi. Služné 60 zlatých mu měl vyplácet učitel (v tomto případě jeho otec), který si je nechával za byt a stravu. Zbýlých 60 zlatých měly obce vyplácet čtvrtletně.¹⁴²

v rodinných zápiscích se o své zoufalé finanční situaci také zmiňuje.¹⁴³ Od roku 1870 mu nastaly finančně poněkud lepší časy, ročně měl 280 zlatých z berní kasy a tyto byly vypláceny měsíčně. O čtyři roky později jeho otec Vojtěch Ernest odešel na penzi a František Ernest se stal řídícím učitelem. Poté zůstal bydlet ve škole, ale stravoval se u rodičů. Roku 1877 se oženil s dcerou schwarzenberského lékaře Mudr. V. Koydla, Annou Koydlovou. Ze šťastného manželství zůstaly dvě děti Adolf a Marie. F. Ernest byl penzionován v roce 1907 a odstěhoval se na odpočinek do Prahy, kde pobýval u svých dětí na Královských Vinohradech.¹⁴⁴

Za jeho působení byla v obci postavena nynější škola. Vzpomínalo se na něj jako na laskavého nadřízeného a dobrého pedagoga. V obci a celém okolí požíval on i celá rodina veliké vážnosti. František Ernest zemřel 12. září 1924 ve věku 86 let.¹⁴⁵

Obr. 6. Základní škola Žimutice

¹⁴² Rodokmen rodiny Ernestovy. Vltavín. 23.7.1937, 7, 15, s. 4.

¹⁴³ „O Bože to byly poměry, byl jsem celý zdrcený. V roce 1870 vešly v platnost nové školní zákony, všichni moji kolegové stávali se řídícími učiteli a já pořád jen podučitelem, ačkoliv mě i okresní školní inspektor vybídl slovy: „A to nevíte o žádném jiném místě jen o Žimuticích?“ Nechtěl jsem rodiče ve stáří opustit.“ (cit. Vltavín)

¹⁴⁴ Rodokmen rodiny Ernestovy. Vltavín. 23.7.1937, 7, 15, s. 4.

¹⁴⁵ Rodokmen rodiny Ernestovy. Vltavín. 23.7.1937, 7, 15, s. 4.

3.2.3 Koloděje nad Lužnicí

Je pravděpodobné, že v 17. století školu v obci zřizovala místní vrchnost, ale datum jejího založení a žádné další podrobnosti nejsou známy. Židovská škola nejspíše vznikla brzy po přijetí týnských židů na kolodějské panství v roce 1681. Jako první učitel je v místní německé židovské škole uváděn Infe Solomon, ale bez přesné datace svého působení.¹⁴⁶

První oficiální zmínky o škole sahají do roku 1777. Škola neměla vlastní budovu, a proto sídlila v nájmu č. p. 6.¹⁴⁷ Prvním zmiňovaným učitelem je vysloužilý voják Jan Haus, byl to tkadlec a vedle toho také zastával místo kostelníka. Učilo se pouze v zimě.¹⁴⁸

K výraznému posunu došlo roku 1802, kdy tehdejší majitel panství Jan Wratislav nechal u zámecké brány postavit novou školní budovu. Nacházel se v ní byt učitele a jedna třída, ale stavba hned od začátku zcela nevyhovovala svému účelu. Nestačila pro velké množství školou povinných dětí a nebyla vybavena sociálním zařízením. Prvním učitelem, který je v souvislosti se školou zmiňován, je Antonín Vaněček. Školní budova byla později nazývána „lidomornou“ a sloužila svému účelu až do roku 1879. Později byla zřízena druhá třída, která se stěhovala po Kolodějích z místa na místo.¹⁴⁹

Ve školní i obecní kronice je často zmiňován učitel František Parkous, který byl vynikající hudebník a pedagog. Nikdy netrpěl nedostatkem žáků a v letech 1842 až 1847 u něj působil jako učitelský pomocník mladý Karel Komzák.¹⁵⁰ Určitě si dovedeme s trochou fantazie představit, jak se pod vedením dvou vynikajících muzikantů ve škole i celém okolí „muzicírovalo“ a jaký blahodárný vliv přineslo jejich působení obci i blízkému okolí.¹⁵¹

Jako ve všech školách i zde bylo několik sporů o vyplácení učitelského platu. Učitel Ignác Pacandák adresoval své stížnosti postupně všem přiškoleným obcím, školním radám a okresnímu hejtmanství. Jejich jediným tématem byla váhavost občanů odvádět sobotáles. Jednou si stěžuje na Netěchovice a chválí Koloděje a Gabrov, později naopak. Jedna ze stížností:

„Slavní c. k. Okr. hejtmanství; Skončením školního roku dne 30. září 1868 zůstali následující rodičové za měsíc červen a září školní plat/Schulgelt/ dlužni, kterýžto hned před 4 nedělemi oznámen byl, jen toliko obec Netěchovice v placení školního platu se vyznamenala, kterýž dne 13t.m. zaplacen byl – co se týče obce Koloděj a Gabrov, ty očekávají donucovací prostředky a jinak nezaplatějí, to se stává nikoli nemožností,

¹⁴⁶ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.4. Učitelé venkovští, s. 85-89.

¹⁴⁷ Archív městského muzea Týn nad Vltavou A4;724/77

¹⁴⁸ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.4. Učitelé venkovští, s. 85-89.

¹⁴⁹ Archív městského muzea Týn nad Vltavou A4;724/77

¹⁵⁰ Karel Komzák (1823 - 1893), rodák z Netěchovic u Týna nad Vltavou, byl kapelníkem a hudebním skladatelem. V roce 1854 založil v Praze slavnou kapelu, ve které hrál na violu i Antonín Dvořák. Komzákova kapela dosáhla vynikající úrovně a několik let hrála v Prozatímním divadle. Karel Komzák napsal více než tři stovky skladeb.

¹⁵¹ Archív městského muzea Týn nad Vltavou A4;724/77

*poněvadž chudší lidé i domkáři jak v Kaladějích tak v Gabrově i v Nětěchovicích nádenickou prací peníze sobě vydělávají a předce školní plat bez žaloby zaplatějí. Ty samé každý měsíc upomínáni byli, nicvšak méně nezaplatili, od čeho má učitel živ býti, když žádné jiné příjmy nemá.“*¹⁵²

V roce 1864 byl sobotáles splatný týdně a činil z hlavy a týdne 2 a půl krejcaru ve stříbře. V uvedeném roce z Koloděj, Gabrovic, Netěchovic a Hostí navštěvovalo školu 202 dětí. Dvacet dětí z různých důvodů do školy nedocházelo, tak školní plat pocházel od 182 žáků, celkem 374 zlatých a 25 krejcarů. K příjmům školy náležel i deputát, který byl vyplácen z velkostatku a to 40 zlatých ve stříbře. Kromě toho židovská obec platila ušlý školní plat ze židovských dětí, které navštěvovaly školu německou a to 31 zlatých a 50 krejcarů ročně. Celkem činil roční příjem učitele 465 zlatých a 37 krejcarů. Z tohoto byl povinen zaplatit podučitele 150 zlatých, dále úklid dvou učeben přišel na 25 zlatých a 20 krejcarů. Učiteli pro jeho osobu celkem zbylo 290 zlatých a 17 krejcarů. Kantoři měli v té době velké hmotné starosti, způsobené nechutí posílat děti do školy a vznikem pokoutních škol. Velký počet dětí se snažil pan učitel Pacandák vyřešit žádostí o přiškolení dětí z Netěchovic do Týna nad Vltavou, byl však odmítnut.¹⁵³

Do roku 1870 byla kolodějská škola spojená s Týnem jako škola filiální a poté se stala školou samostatnou. Dne 3. dubna 1872 byl obecním představenstvem slavnostně vítán nový řídící učitel Tomáš Porod, který si však velmi brzy stěžoval na velmi špatné podmínky: *“Jsme zde dva učitelé a nemáme kde řádně vyučovat...“* a vyhrožuje, že pokud nebude do září 1873 postavena nová budova, zastaví vyučování. V té době se učilo ve dvou malých místnostech 200 žáků. Škola nebyla vybavena záchody a dětské výkaly byly roztrušovány po okolním prostranství. Nové školy se nedočkal a nakonec rozmrzen odešel do Albrechtic.¹⁵⁴

Po něm nastoupil Josef Kuna, kterému se nakonec podařilo po jednání s úřady a majitelem velkostatku hrabětem Eugenem Wratislavem vymoci si budovu novou. Ke stavbě bylo přistoupeno v roce 1878. Obec spolu s obcemi Hosty a Netěchovice přistoupila ke koupi dvou starých domů zvané Kohnovy, které měly být adaptací upraveny na školní budovu. Budova byla koupena v dražbě za 3000 zlatých, obec získala příspěvek od c. k. Okresního hejtmanství ve výši 2500 zlatých a přiškolené obce měly splácet ročně po 500 zlatých. Celkem přestavba přišla na 4000 zlatých. S vyučováním se v nové školní budově započalo 19. prosince 1879.¹⁵⁵

¹⁵² Archív městského muzea Týn nad Vltavou A4;724/77

¹⁵³ Tamtéž

¹⁵⁴ Tamtéž

¹⁵⁵ Tamtéž

Obr. 7. Stará škola u zámecké brány, Koloděje nad Lužnicí

Obr. 8. Učitel Ignác Pacandák

Obr. 9. Budova „nové“ školy Koloděje nad Lužnicí

Obr. 10. Současná podoba bývalé školy, Koloděje nad Lužnicí

3.2.4 Neznašov

Od roku 1742 se učilo v pronajaté školní světnici v domě č. p. 6. Do poloviny 18. století měla nad školou patronát vrchnost. O tom, kdo byl po založení školy učitelem, se nedochovaly žádné záznamy. S jistotou víme jen, že do roku 1742 byl v obci učitelem Antonín a jména dalších učitelů jsou známá až od roku 1811.¹⁵⁶

Židovská škola je zde zmíněna poprvé roku 1713, kdy učitelské místo zastával Joachim z rodu Juda.¹⁵⁷

V Neznašově se o služném učitele nedochovaly žádné záznamy. Židovský učitel přijímal roku 1713 ze své náboženské obce 50 rýnských zlatých.¹⁵⁸

Do poloviny devatenáctého století stačil starý školní dům. Při růstu tříd se od roku 1856, kdy byla vytvořena dvojtřídka, najímaly soukromé světnice v domech č. p. 41 a 42. Kamenná škola se na náměstí stavěla v letech 1868 až 1870 nákladem 14.000 zlatých. K přiškoleným obcím patřily Všemyslice, Karlov, Újezec, Všeteč a Slavětice.¹⁵⁹

V archivu městského muzea se nachází množství dokumentů, které dokladují náklady na provoz školy v Neznašově. Největší položky v účetnictví byly za petrolej na svícení a dřevo na otop. Místní školní rada se sestávala z místního pana faráře, pana řídícího učitele, virilní hlas měl zástupce neznašovského velkostatku a dále bylo voleno pět členů z řad obyvatel obce. Tato místní školní rada byla alespoň co do korespondence ve velmi častém styku s c. k. Okresní školní radou, která měla sídlo v Týně nad Vltavou. Místní školní rada každoročně vyplňovala dotazníky mapující stav školy, počty zapsaných a docházejících dětí a jejich vlastnosti, strukturu a náplň vyučování, stav školní budovy atd..

Z „*zkušebních výkazů pilnosti, prospěchu a mravného chování žáků a žákyň*“ I. a II. třídy školy Neznašovské“ z roku 1858 plyne, že školu navštěvovalo v první třídě 119 žáků, z toho 49 chlapců a 56 dívek katolického vyznání, dále 6 chlapců a 8 dívek ze židovských rodin. Ve druhé třídě bylo 85 dětí, 32 chlapců a 43 dívek a 6 chlapců a 4 dívky židovské víry. Celkem bylo ve škole 204 dětí ve dvou třídách po dvou odděleních. Záznamy obsahují hodnocení z předmětů v první třídě „*mravy, schopnosti a užívání jich, výslovnost, krasopisání, počítání z hlavy, čtení z čítanky písmenoznání, hláskování, slabikování a Náboženství*“.¹⁶⁰

Školní docházka byla učiteli sledována a zaznamenávána, podle tehdejších nařízení mělo být neposílání dětí do školy pokutováno, ale většinou se od této sankce upouštělo. Dochované archivní záznamy dokazují, jak nevalné to bylo tenkrát se školní docházkou. Záznamy o porušování školní docházky ze Žimutic z roku 1838 a Neznašova z 1860

¹⁵⁶ Poznámky pana Lukše, kronikáře obce. Z historie naší obce – Všemyslice, Všeteč, Slavětice, Neznašov a Bohunice. Čerpající z kroniky Václava Bartušky ze Všemyslic

¹⁵⁷ SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.4. Učitelé venkovští, s. 85-89.

¹⁵⁸ SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.2. Dům školní – služby školské, s. 107-110.

¹⁵⁹ SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv.4.Školství, s. 76-89.

¹⁶⁰ Archív městského muzea Týn nad Vltavou 48633, 76/96, uložení Neznašov

a 1863, jsou toho důkazem.¹⁶¹ Nastalé případy se řešily jednotlivě, většinou domluvou a přezkoušením, případně pokutou, jak vyplývá z korespondence školních rad. Jeden příklad za všechny:

„V místě podepsaná školní rada podává v příloze výtah o stáří Marie Kolářové, cery Františka Koláře nájemníka z Nezdrášova, který pochází z Březnice a již několik let se zde zdržuje a stále přechovává na zapřenou své školou povinné dítě Marii. Když se to vyzradilo, byl František Kolář předvolán a poněvadž udával, že jeho holka je již ze školy vyšlá a školu, že v Březnici navštivovala, bylo mu nařizeno vykázati se vysvědčením. On však přinesl jenom přiložený výtah o stáří svého dítěte, vylouvaje se, že nemohl p. učitele z Březnice nalézt doma. Tím uvrhl na sebe ještě větší podezření a byl nanovo i s holkou do školy předvolán, kdež se u přítomnosti místního p. školy dozorce a p. učitelů ukázalo, že holka ani jediné písmeno nezná. Nařizeno mus pohrůžkou následků – by ihned holku o školy odeslal. On přislíbil; však po vsi se vyjádřil, že holku posílati nebude a také neposílá. Za tou příčinou navrhuje mu místní školní rada 5 zlatých pokuty a žádá, aby příkladně potrestán byl.“¹⁶²

Obr. 11. Základní škola Neznašov

¹⁶¹ „Ve známost se dává představitelům obcí, aby potrestáni byli ti, kteří nedbali dítky do školy odesílati Bečice 12, Čenkov 7, Záhoří 11, Dolejšna 7 dětí, Hořejšna 6 dětí, Žimutice 4, Dobčice 1“ „Porušování povinné školní docházky Nezdrášov 2, Všemyslice 6, Újez 8, Slavětice 2, Všeteč 1, Karlov 9“

¹⁶² Archív městského muzea Týn nad Vltavou 48613, 76/96, uložení Neznašov

Obr. 12. Obecná škola, Neznašov

Obr. 13. Současná podoba bývalé židovské školy, Neznašov

3.2.5 Křtěnov

První zmínku o křtěnovské škole najdeme v zádušních účtech z roku 1737. Po celé osmnácté století neměla škola vlastní budovu a nacházela se v nájmu.¹⁶³

Jako první učitel je i s dobou působení uváděn Jiří Horký (do roku 1774). Místní kantor dostával na počátku 18. století od své farnosti osm mandelů. Ostatní služné pokrývala chudičká štola a také bezpochyby sobotáles z některých vsí.¹⁶⁴

Roku 1807 byla v obci postavena samostatná školní budova, náklady na její postavení byly pokryty z náboženského fondu, příspěvek poslaly přífařené obce a držitel panství Vysoký Hrádek. Původně byla škola jednotřídní, ale později byla pravděpodobně rozšířena na školu dvojtřídní. Kdy přesně k rozšíření došlo, není známo, ale od roku 1816 měl učitel Josef Jelínek jako výpomocného zástupce svého syna Josefa. Jistotu o velikosti školy získáme z dekretu Konzistoře a místodržitelství, který dne 10. 4. 1825 jmenuje Jana Jelínka učitelem farní dvojtřídní školy.¹⁶⁵

Údaje z roku 1862 říkají, že křtěnovskou školu navštěvovalo 201 žáků z Křtěnova, Temelína, Kaliště, Březí, Podhájí, Litoradlic, Knína a Budína. Učitelský plat je uváděn 252 zlatých. Z farních dokumentů můžeme také zjistit, kdo měl učiteli vyplácet plat a jak bylo opatřováno dřevo na vytápění školy i učitelského bytu. Učitelský plat měl být vyplácen měsíc dopředu z učitelských poplatků. Rodiče za své děti školou povinné platili obci předem.¹⁶⁶

Roku 1873 v souladu se zákonem obdržela školní rada ve Křtěnově nařízení zřídit tělocvičnu, rozšířit školu a zlepšit nad ní dohled. Zemská školní rada povolila rozšíření školy na školu trojtřídní v roce 1881, ale místní školní rada s realizací otálela. Špatný stav školní budovy, nutnost docházet a velké množství dětí ve třídách přimělo v roce sousední obec Temelín postavit si školu vlastní. Otevřena byla roku 1883 a o jedenáct let později rozšířena na školu dvojtřídní.¹⁶⁷

Budova školy měla být několikrát přestavována a opravována, ale k realizaci plánů nedošlo. Nakonec okresní hejtmán v září 1889 zakázal vyučování, dokud nebudou zabezpečeny stropy v učebnách. K opravám došlo o měsíc později. Následující rok po dlouhém jednání konečně došlo k modernizaci školy a přístavbě třetí třídy do zahrady. Modernizace vyšla na 19.000 korun a v opravené škole se začalo vyučovat 1. listopadu 1890. Přizemní školní budova měla tři učebny, byt pro řídícího učitele, chodbu, kabinet a WC.¹⁶⁸

¹⁶³ Srov. BARTUŠKA, Jan. *Vybledlé kontury*. České Budějovice; Soukromým nákladem, 2008. Škola ve Křtěnově, ISBN 978-80-254-1989-2.(dále jen BARTUŠKA, J. *Vybledlé kontury*).s.44-50.

¹⁶⁴ Srov. SAKAŘ, J. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. Sv. 2. Dům školní – služby školské, s. 107-110.

¹⁶⁵ Srov. BARTUŠKA, Jan. *Vybledlé kontury*. s.44-50.

¹⁶⁶ Tamtéž, s.44-50.

¹⁶⁷ Tamtéž, s.44-50.

¹⁶⁸ Tamtéž, s.44-50.

Obr. 14. Současná podoba bývalé školy, Křtěnov

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zpracování stručné historie vltavotýnského regionu, dále zpracování přehledu vývoje českého triviálního školství (od jeho počátku do konce 19. století) a nakonec popis historie konkrétních vybraných škol ve vltavotýnském regionu ve stejném časovém úseku.

Práce byla rozdělena do tří kapitol, které odpovídají stanoveným cílům. V první kapitole je v několika podkapitolách stručně popsána historie Týna nad Vltavou, Modré Hůrky, Žimutic, Koloděj nad Lužnicí, Neznašova a Křtěnova. Druhá kapitola nás provádí vývojem českého školství. A obě společně připravují „půdu“ pro kapitolu třetí, která se zabývá historií konkrétních škol.

Během zpracování přehledu vývoje školství jsem čerpala z několika knih, které se tématem zabývají.¹⁶⁹ V uvedených pramenech se některé informace vyskytují dvakrát, kde jsou zpracovány v jednotlivých kapitolách a podkapitolách. Pokud k tomu došlo, vybírala jsem si časově mladší zdroj, který by neměl být zatížen „socialistickým“ pohledem doby nedávno minulé. Výsledkem mé snahy je stručný přehled vývoje českého školství, ve kterém jsem kvůli rozsahu své práce zmínila pouze základní informace historického vývoje a také některé podrobnosti týkající se fungování nižšího školství, postavení učitelů, povinností žáků a obsahu učiva.

K vytvoření třetí kapitoly popisující historii konkrétních škol jsem využila hlavně dílo historika Sakaře¹⁷⁰, který ve svých čtyřech knihách postupně zpracoval velké množství informací mapujících historický vývoj Týna nad Vltavou a vltavotýnského regionu. Tématem mé práce, tedy školou a vývojem školství, se Sakař zabývá v několika kapitolách. Tyto kapitoly jsou obsaženy ve všech čtyřech svazcích a postupně popisují události důležité pro školství města. Mimo školství v Týně nad Vltavou jsou okrajově zmíněny školy v okolních vsích. Každý svazek také obsahuje seznam známých učitelů na vybraných školách včetně datace jejich působení. Historie vltavotýnska je v tomto historickém díle zpracována od známých počátků osídlení v regionu do 20 let 20. století.

Dále jsem prostudovala archiválie nacházející se v archivu týnského městského muzea. Z materiálů jsem si vybrala takové, které popisovaly historii škol obecněji. Archiv dále obsahuje velké množství dokumentů týkající se správy škol, jednání rad, výročních zpráv, různých účetních dokumentů, vysvědčení žáků, učebních osnov a dalších písemností týkajících se tématu. Při sbírání podkladů jsem rozhodla nevyužít možnosti čerpat informace ze školských kronik jednotlivých škol. Tyto kroniky jsou dostupné v Digitálním archivu¹⁷¹ Státního oblastního archivu v Třeboni. Po jejich

¹⁶⁹ NOVOTNÝ, M. Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*.

KRÁLÍKOVÁ, M.; NEČASANÝ, J.; SPĚVÁČEK, V. Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích.

¹⁷⁰ SAKAŘ, J. Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí. Sv. 1. - 4..

¹⁷¹ <http://digi.ceskearchivy.cz/>

zběžném prostudování jsem došla k názoru, že informace z uvedeného pramene jsou pro moji práci nevhodné. Popsané události a uvedené údaje jsou spíše statistického charakteru a týkají se složení školních rad, jmen vyučujících, provozních nákladů, počtů dětí, účastí a podílem na slavnostech a podobně. Ve své práci jsem se snažila vzhledem k rozsahu, kterým je bakalářská práce limitována, zpracovat dostupné informace přehlednou a stručnou formou.

Doporučený počet stran jsem nakonec ve své práci překročila a z toho důvodu, že některé zprávy o počátku škol, případně konkrétní události svým obsahem dodaly, podle mého názoru, zpracování na zajímavosti a přinesly do tématu nové souvislosti. Dále mi připadalo vhodné doplnit třetí kapitolu obrazovým materiálem. Většina popisovaných škol dosud stojí, i když svému původnímu účelu v současnosti slouží jen dvě. Proto jsem pořídila fotografie bývalých i stávajících školních budov a další většinou historické obrázky pochází archívu městského muzea v Týně nad Vltavou.

Výsledky mé snahy spolu s dalšími nevyužitými informacemi by se daly použít k prohlubujícímu bádání v daném tématu. Budoucí práce by mohla například podrobněji popsat dění spojené s jednotlivými kulturními a společenskými a událostmi v regionu a dát je do souvislosti s náboženským a kulturním životem obce. V aktuálním bádání v uvedeném tématu také chybí zpracování vývoje školství na vltavotýnsku od počátku 20. století do současnosti. Bylo by zajímavé sledovat další vývoj výše uvedených škol během významných období minulého století.

Seznam použitých zdrojů

Archív městského muzea Týn nad Vltavou A4;724/77

Archív městského muzea Týn nad Vltavou, fond osobnosti, krabice K. A. Vinařický

Archív městského muzea Týn nad Vltavou 48613, 76/96, uložení Neznašov

Archív městského muzea Týn nad Vltavou 48633, 76/96, uložení Neznašov

BARTUŠKA, Jan . *Vybledlé kontury*. České Budějovice : Soukromým nákladem, 2008. ISBN 978-80-254-1989-2.

JANUSOVÁ, Jana., KÁŇA, Otakar. *Její veličenstvo Marie Terezie*. Praha : Mladá fronta, 1987.

KASPER, Tomáš, KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. 1. Vyd. Praha : Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4.

KRAUSOVÁ, Martina . *Týn nad Vltavou*. České Budějovice : Okresní úřad České Budějovice, 2000. ISBN 80-238-5528-X.

KRÁLÍKOVÁ, M.; NEČASANÝ, J.; SPĚVÁČEK, V. *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*. Vydání 1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1977.

Materiály ke studiu Dějin pedagogiky. Vyd.1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963

Srov. MORKES, F. *K historii českého církevního školství*, s.2. Dostupné na [www: http://skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc](http://skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc)

NOVOTNÝ, Miroslav, et al. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*. 1. Vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2006. ISBN 80-7040-883-9.

Poznámky pana Lukše, kronikáře obce. z historie naší obce – Všemyslice, Všeteč, Slavětice, Neznašov a Bohunice. Čerpající z kroniky Václava Bartušky ze Všemyslic

Rodokmen rodiny Ernestovy. *Vltavín*. 9.7.1937, 7, 14, s. 4.

Rodokmen rodiny Ernestovy. *Vltavín*. 23.7.1937, 7, 15, s. 4

SAKAŘ, Josef. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. 2. dopl. Vyd. Sv. 1. Týn nad Vltavou : Nákladem Bohuslava Kučery knihkupce, 1935.

SAKAŘ, Josef. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. 2. dopl. Vyd. Sv. 2. Týn nad Vltavou : Nákladem Bohuslava Kučery knihkupce, 1935.

SAKAŘ, Josef. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. 2. dopl. Vyd. Sv. 3. Týn nad Vltavou : Nákladem Bohuslava Kučery knihkupce, 1935.

SAKAŘ, Josef. *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí*. 2. dopl. Vyd. Sv. 4. Týn nad Vltavou : Nákladem Bohuslava Kučery knihkupce, 1935.

SLAVÍK, Václav Otakar. *Korespondence a spisy pamětní Karla Aloise Vinařického*. Praha : Nákladem české akademie císaře Františka Josefa pro vědy slovesnost a umění, 1914.

SUDOVÁ, Martina ; PROCHÁZKA, Lubomír. *Vlavotýnský poutník : aneb Týnem nad Vltavou a okolím ze všech stran*. Vydání první. Praha : Baset, 2007. ISBN 978-80-7340-098-9.

Obrazová dokumentace (zdroj):

Obr. 1. Archív městského muzea Týn nad Vltavou, 1406/F

Obr. 4. Archív městského muzea Týn nad Vltavou, 11/F

Obr. 5. Archív městského muzea Týn nad Vltavou, 24916

Obr. 7. Archív městského muzea Týn nad Vltavou, kopie ze soukromé sbírky

Obr. 8. Archív městského muzea Týn nad Vltavou, kopie ze soukromé sbírky

Obr. 9. Archív městského muzea Týn nad Vltavou, kopie ze soukromé sbírky

Obr. 12. Archív městského muzea Týn nad Vltavou, kopie ze soukromé sbírky

Abstrakt

LEVÍNSKÁ , K. *Historie nižšího školství v Týně nad Vltavou a okolí*. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Z. Svobodová.

Klíčová slova: školství, vývoj školství, vzdělávání, historie, škola, nižší školství

Práce se zabývá vývojem školství a historií konkrétních škol v Týně nad Vltavou a okolí do konce 19. století. Nejdříve nás provede stručnou historií regionu a později vývojem školství během určitých časových období. V poslední části je popsána historie vybraných škol. Popis vývoje školství v Týně nad Vltavou se zabývá historií, budovami školy a jejich správou, učiteli, jejich platy a povinnostmi a také významnou osobností českých dějin K. A. Vinařickým. Historie vesnických škol přináší dostupné historické údaje a události. Školy na Modré Hůrce, Kolodějích nad Lužnicí a Křtěnově byly zrušeny. Budova staré školy v Křtěnově dosud stojí, spolu s kostelem a farou, jako připomínka zmizelé obce, která musela ustoupit stavbě JE Temelín. Jednotřídní základní škola v Neznašově a dvoutřídní základní škola v Žimuticích stále slouží svému původnímu účelu.

Abstract

History of primary schools in Týn nad Vltavou and surroundings

Key words: school system, educational development, education, history, school, primary education

The thesis deals with educational and school development and history of certain schools in Týn nad Vltavou and its surroundings by the end of 19th century. The first part of the project guides you through a brief history of the region and later through educational and school development during different time periods. In the last chapter i describe school history of chosen schools. The story of school development in Týn nad Vltavou follows history, school buildings and their keeping, the board of school governors, teachers their duties and compensation and a notable figure of Czech history K. A. Vinařický. The history of village schools presents available historical information and events. The schools in Modrá Hůrka, Koloděje nad Lužnicí and Křtěnov were cancelled. The school building in Křtěnov still exists together with the church and the presbytery building, as a memory of the vanished village that was demolished because of the Nuclear Plant Temelín. The one-class school in Neznašov and the two-class school in Žimutice still serve their original purpose.